

Heino Saarinen

ESTEETTÖMYYS AMMATTIOPINNOISSA

Hyvinvointiteknologian koulutusohjelma
(ylempi ammattikorkeakoulututkinto)

2013

ESTEETTÖMYYS AMMATTIOPINNOISSA

Saarinen, Heino
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Tekniikan koulutusohjelma
Toukokuu 2013
Ohjaaja: Sirkka, Andrew
Sivumäärä:63
Liitteitä:2

Asiasanat: Esteettömyys, toisen asteen koulutus, ammattiopinnot

Oppinnäytetyön aiheena oli tutkia toisen asteen ammatillisen koulutuksen opintojen esteitä. Fyysinen esteettömyys on jo pidemmän aikaa otettu huomioon ympäristön rakentamisessa, työpaikoilla ja oppilaitoksissa. Oppimisen esteinä voi olla muitakin syitä, joiden huomioiminen auttaa tasa-arvon toteutumista ja opintojen saavutettavuutta. Psykkisten, sosiaalisten, taloudellisten ja pedagogisten asioiden huomioon ottamisella voidaan nopeuttaa ja tehostaa opinnoista valmistumista, estää keskeyttämisiä ja siten pienentää syrjäytymisvaaraa.

Tutkimuksessa kysyttiin Tredun Hepolamminkadun kampuksen päättävien luokkien opiskelijoilta talven 2013 aikana mielipiteitä omaan opiskeluunsa liittyneistä hankaluuksista. Kyselyssä haettiin näkemyksiä, jotka nostivat esiin koulusta johtuvia opintojen esteitä, mutta mitään tilastollista yleistettävyyttä ei pyritty tekemään. Tutkimus on laadullinen, vaikka menetelmänä käytettiin sähköistä survey-kyselyä. Sen jokaisessa kysymyksessä oli avoimen vastauksen mahdollisuus, ja niiden perusteella saatiin yksilöllisiä tuloksia.

Tausta-aineistona olleet kouluterveyskysely ja oppilaitoksen laatujärjestelmän kyselyt antoivat viitteitä ongelma-alueista. Tutkimuksessa keskityttiin vain sellaisiin ongelmiin, jotka olisivat oppilaitoksen korjattavissa. Opiskelijan ominaisuudet, tai koti- ja muut vertais-suhteet ovat ratkaisevia tekijöitä, mutta niihin eivät koulun toimet pysty vaikuttamaan.

Psyykkisen ja sosiaalisen esteettömyyden alueelle kuuluvat kommunikointiongelmat opiskelijoiden ja opettajien välillä nousivat esiin. Opiskelun tukitoimia on kehitetty viime vuosina ja niitä opiskelijat pitivät toimivina. Alimitoitettujen rakennuskannan aiheuttamat tilapäiset häiriöt aiheuttavat hankaluuksia, jotka ovat korjaantumassa lisärakentamisen myötä. Oppilaitosten keskittäminen suurin asutuskeskuksiin aiheuttaa koulumatkojen pidentymistä tai muuttoa kotoa heti peruskoulun jälkeen.

Opiskelijoiden erilaisten oppimisvalmiuksien vuoksi opiskeluaika ja opetusmenetelmät vaativat yksilöllisyyttä. Taloudellisten ja poliittisten päätösten vaikutus opintojen kulkuun rajoittavat pedagogista toimintaa, joten osaamisen varmistaminen tulevan työelämän tarpeisiin vaatii opiskelijoilta ja opetushenkilöstöltä uusien toimintatapojen käyttöä.

Kokonaisuudessaan opiskelijat vaikuttivat melko tyytyväisiltä opintoihinsa, mutta esiin tulleet asiat on otettava huomioon varmistettaessa tulevien opiskelijaryhmien edellytyksiä yhä esteettömämpiin opintoihin.

ACCESSIBILITY IN VOCATIONAL STUDIES

Saarinen, Heino

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Science

Welfare Technology

May 2013

Supervisor: Sirkka, Andrew

Number of pages: 63

Appendices: 2

Keywords: Accessibility, secondary education, vocational studies

The subject of my thesis was to study obstacles in secondary vocational education. For a long time now, physical accessibility has time been taken into account in environmental building, workplaces and colleges. There can be obstacles of study for many other reasons as well, which taken into account will help the implementation of equality and the accessibility of studies. When psychological, social, economic and educational issues are taken into account, the completion of studies may be faster and more efficient, drop outs will be prevented, and thereby the risk of social exclusion will be reduced.

The inquiry was held in the winter of 2012-2013 at Tredu Hepolamminkatu campus. In the survey, the graduating students were asked about their opinions concerning the difficulties related to their own studies. Of special interest were views which revealed obstacles of study originating from the school itself but no statistical generalisation was attempted. The study is qualitative, although the method used was an electronic survey questionnaire. Each question allowed a freely written answer, and in this way the basis for individual results was created.

The background material was school health and quality surveys. It gave clues as to where the problem areas located. The study focused only on those issues that could be fixed by the school. The characteristics of an individual student and his or her relationships at home or to peers are crucial, but they are beyond the reach of measures implemented by the school.

Some communication problems concerning psychological and social accessibility came up between the students and teachers. Learning support has been developed in recent years, and the students considered it working well. Temporary disturbances caused by under-funded housing stock results in difficulties which are solved by additional building. The concentration of educational institutions into large residential areas causes prolongation of school trips or moving away from home immediately after finishing comprehensive school.

As the students have different learning abilities, the study time and teaching methods require individuality. Economic and political decisions have an impact on the course of studies limiting the pedagogical activity, so ensuring the know-how for the future working life requires the use of new approaches both by the students and the teaching staff.

Overall, students appeared relatively satisfied with their studies but the issues raised must be taken into account to ensure that the future student groups will have more barrier-free education.

Sisällys

1	JOHDANTO	6
2	AMMATILLINEN TOISEN ASTEEN KOULUTUS.....	9
2.1	Suomen koulutusjärjestelmä.....	9
2.2	Koulutuspolitiikan tavoitteet	10
2.3	Toinen aste.....	11
3	OPPIVELVOLLISUUDEN JÄLKEEN.....	13
3.1	Yhteiskunnan jäsenyys	13
3.2	Syrjäytyminen koulutuksesta.....	14
3.3	Peruskoulusta toiselle asteelle	16
3.4	Ammatillisen koulutuksen toteutus	19
3.4.1	Ammattiopisto.....	20
3.4.2	Ammatillinen erityisopetus	21
3.4.3	Inkluusio	22
3.4.4	Integraatio	24
3.4.5	Erityisluokka	25
3.4.6	Ammatillinen erityisoppilaitos.....	25
4	ESTEETTÖMYYS AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA	26
4.1	Yhdenvertaisuus	26
4.2	Saavutettavuus	27
4.3	Esteettömyyden muotoja	27
4.3.1	Fyysinen esteettömyys	28
4.3.2	Psyykinen esteettömyys	29
4.3.3	Sosiaalinen esteettömyys	30
4.3.4	Taloudellinen esteettömyys	31
4.3.5	Pedagoginen esteettömyys	32
5	TUTKIMUS	33
5.1	Tutkimusongelmat	33
5.2	Kohderyhmä	34
5.3	Kysely 34	
5.3.1	Kyselyn tausta-aineisto	35
5.3.2	Tutkimusmenetelmä.....	36
5.3.3	Kyselylomake	38
5.3.4	Kyselyn suorittaminen	39

6	TULOKSET	40
6.1	Vastauksien määrä.....	40
6.2	Vastausten luokittelu	40
6.3	Tulosten analysointia.....	41
6.3.1	Koulutuksen järjestelyt	42
6.3.2	Opetussuunnitelma.....	44
6.3.3	Opetustoiminta	45
6.3.4	Opiskelijahuolto	48
6.3.5	Opiskelijat	50
6.4	Esteettömyyden näkökulmasta	51
7	ARVIOINTI.....	55
7.1	Tulosten luotettavuus.....	55
7.2	Kyselyn arviointia	56
7.3	Johtopäätöksiä	56
7.4	Jatkotutkimuksen kohteita	61
7.5	Tuntemuksia opinnäytetyön tekemisestä.....	63
	LÄHTEET	64
	LIITTEET	68

1 JOHDANTO

Koulumaailmassa on oppiminen ja osaaminen ollut tärkein tavoite historiansa aikana. Siihen on pyritty aikaansa liittyvin keinoin. Aikoinaan kouluttautuminen oli harvojen herkkua; siihen pyrittiin aikaa ja vaivoja säästämättä. Yhteiskunnan muuttumisen myötä mahdollistui opiskelu yhä suuremmalle joukolle ja nykyisin se on jo kaikille pakollista. Harvojen herkun ja kaikille pakollisen toiminnan ero on valtava. Suhtautuminen opiskeluun on sen myötä muuttunut monin tavoin. Koulutukseen osallistumista pidetään kansalaisvelvollisuutena ja siitä poisjääntiä syrjäytymisenä. Yhteiskunnallisissa toimin pyritään varmistamaan jokaiselle kansalaiselle peruskoulun jälkeinen koulutus. Koko ikäluokan koulutusvelvollisuudesta johtuen opiskelijoiden tahto ja kyvyt ovat täydessä kirjossaan koulujen arjessa. Se vaatii koululta ja opetuselta toimintatapoineen hyvin monimuotoista ja joustavaa olemusta.

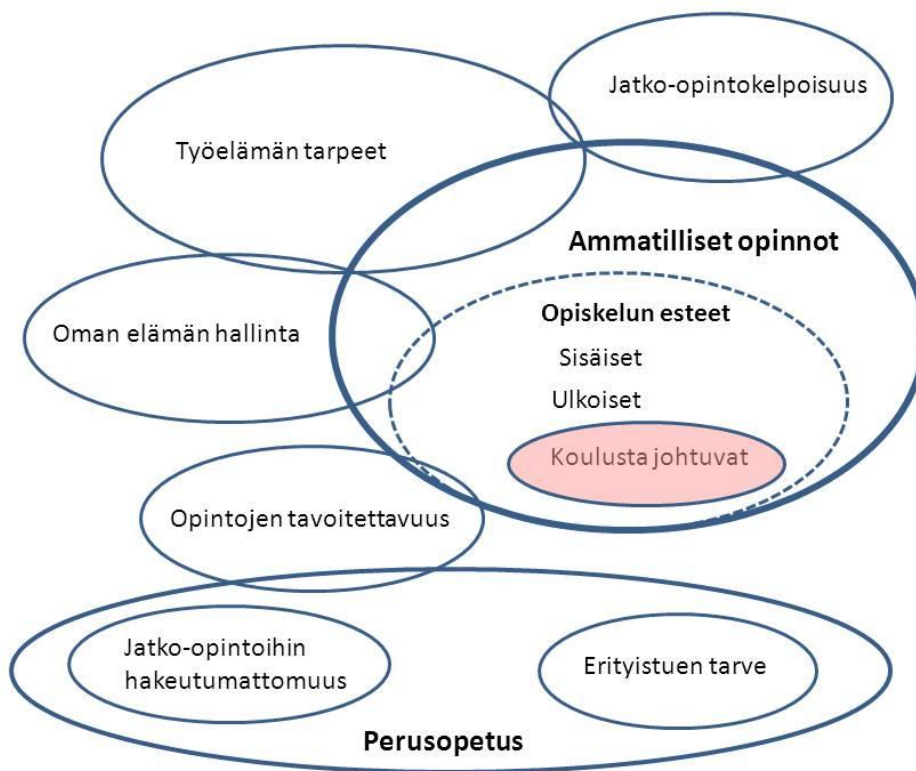
Opiskeluun liittyvää huolta pyritään määrittelemään erilaisin termein. Perinteiset kuri- ja sanktiomenetelmät riittivät silloin kun opiskelu oli omaehtoista ja haluttua toimintaa. Jos koulun tarjoamat menetelmät tai tavoitteet eivät opiskelijalle sopineet, töihin sentään pääsi ilman koulutustakin. Maailman muuttuessa yksinkertaiset työt katosivat ja työhön pääsy vaati perusosaamista alalta. 2000-luvulla alettiin kutsua syrjäytymiseksi ilmiötä, jossa ihmiset eivät enää päässeet tai halunneet olla mukana työelämässä tai koulutuksessa. Syrjäytyminen on kovin negatiivinen ilmaus ja menettänyt jo teränsä. Tätä negatiivisuutta on hälvennetty viime vuosina ottamalla käyttöön hyvinvointi-nimike. Opiskelijan hyvinvointia parantamalla saadaan opiskelua tuettua hyvään lopputulokseen. Työelämässä työhyvinvoinnilla yritetään saada jakamista pidempään ja mielekkäämmin. Keinot ovat siis muuttuneet pakosta houkutteluun ja palkkioon. Kovasta pehmeään suuntaan.

Opiskeluhyvinvointiin liittyy oleellisesti esteettömyys. Kaikki opiskelua haittaavat tekijät ovat omiaan viemään oppimisen tehoa. Näiden opiskelun esteiden tunnistaminen ja mahdollisuuksien mukaan poistaminen tuovat paremmat edellytykset ihmisten menestymiselle tulevassa elämässään.

Opinnäytetyönäni on tutkimus ammattiopintojen esteettömyydestä opiskelijanäkökulman kautta. Pyrin lyhyesti esittelemään kontekstin jossa toimitaan, määrittelemään syitä kiinnostukselleni ja työn tarpeellisuudelle. Painotus on vahvasti sellaisten opiskelijoiden kautta, joiden opiskelu on vaatinut erityistä tukea jossain opintojen vaiheessa. Tekniikkaa aihe lähestyy lähinnä koulumaailman tietoteknisten järjestelmien kautta. Fyysinen esteettömyys olisi ollut konkreettisempaa tutkittavaa, mutta erilaisista yhteensattumista johtuen työyhteisössäni fyysisen esteettömyyden kartoitus tehtiin virkatyönä ja sellaisella aikataululla, etten ehtinyt siihen mukaan kuin tarkkailijaksi. Ohjaani Andrew Sirkan toivomuksesta aloin laajentaa esteettömyyden kartoitusta muihinkin elämismaailman dimensioihin.

Kuva 1. selittää toiminnan kontekstia ja lähtökohtien valintaa. Toisen asteen koulutus on monella tavalla murros- ja nivelvaihe nuoren elämässä. Hyvin suurelle osalle nuoria koulutusjärjestelmä toteuttaa jatko-opintotoiveet. Enenevässä määrin sen ulkopuolelle jää kuitenkin ihmisiä, jotka eivät kykene tai halua suoriutua siitä, tai eivät edes pääse mukaan. Opintojen etenemiseen vaikuttaa mm. opiskelijan omat valinnat, koti ja ystäväpiiri. Niihin ei koulu voi juurikaan vaikuttaa. Sen sijaan koulu voi toimillaan osallistua oppimisen johtamiseen, resurssien mahdollistamiseen, ohjaamiseen ja palkitsemiseen. Tässä työssäni keskityn vain näihin koulusta johtuvien oppimisen esteiden löytämiseen.

Viimeisimmän vuosikymmenen olen työskennellyt oppimisvaikeuksien, syrjäytymisen ja haasteellisen käyttäytymisen tehtäväkentän alueella ja väistämättä se vaikuttaa kokonaisnäkemyksen kaventumiseen. Tämän opinnäytetyön aikana olen jälleen havainnut, että kyse ei kuitenkaan ole koko ikäluokasta. Ammattialat ja paikkakunnatkin vaikuttavat miten opinnoista suoriudutaan. Tilastoa tukitehtävien määrästä ja kohdistumisesta ei suoranaisesti ole. Omaa kokemuspiiriäni arvioiden 80 % nuorista suorittaa opintonsa ilman mainittavia ongelmia, määräajassa ja kohtuullisin arvosanoin. Tämän 20 % ongelmien vuoksi tehdään uskomaton määrä erilaista työtä, joka voisi olla muutakin kuin koulun tehtävää.

Kuva 1. Työn konteksti.

Ammatillinen koulutusjärjestelmä on tarvittaessa hyvin joustava toimintojensa muokkaaja. Sitä selvitetään lyhyesti luvussa 2, kuten myös nykyisin käytössä olevia termejä.

Nivelvaiheyhteistyö perusopetuksen ja toisen asteen välillä korostuu jatkuvasti, jotta voitaisiin löytää kaikille kykyjään ja toiveitaan vastaava koulutuspaikka. Sen vuoksi perusopetuksen tilastot ovat ennakoinnin pohjana ja toimintatavat puolin ja toisin tunnettuja.

Toimintaa ohjaa omalta osaltaan myös valtiovallan tavoitteet koulutuksen määrällisistä ja laadullisista tavoitteista. Ne taas pohjautuvat yhteiskunnan toiminnan kannalta tarpeellisiin arvioihin, jonka mukaan hyvinvointi nousee koulutustason myötä. Korkea koulutustaso mahdollistaa innovaatioita ja antaa laajemman työllistymismahdollisuuden.

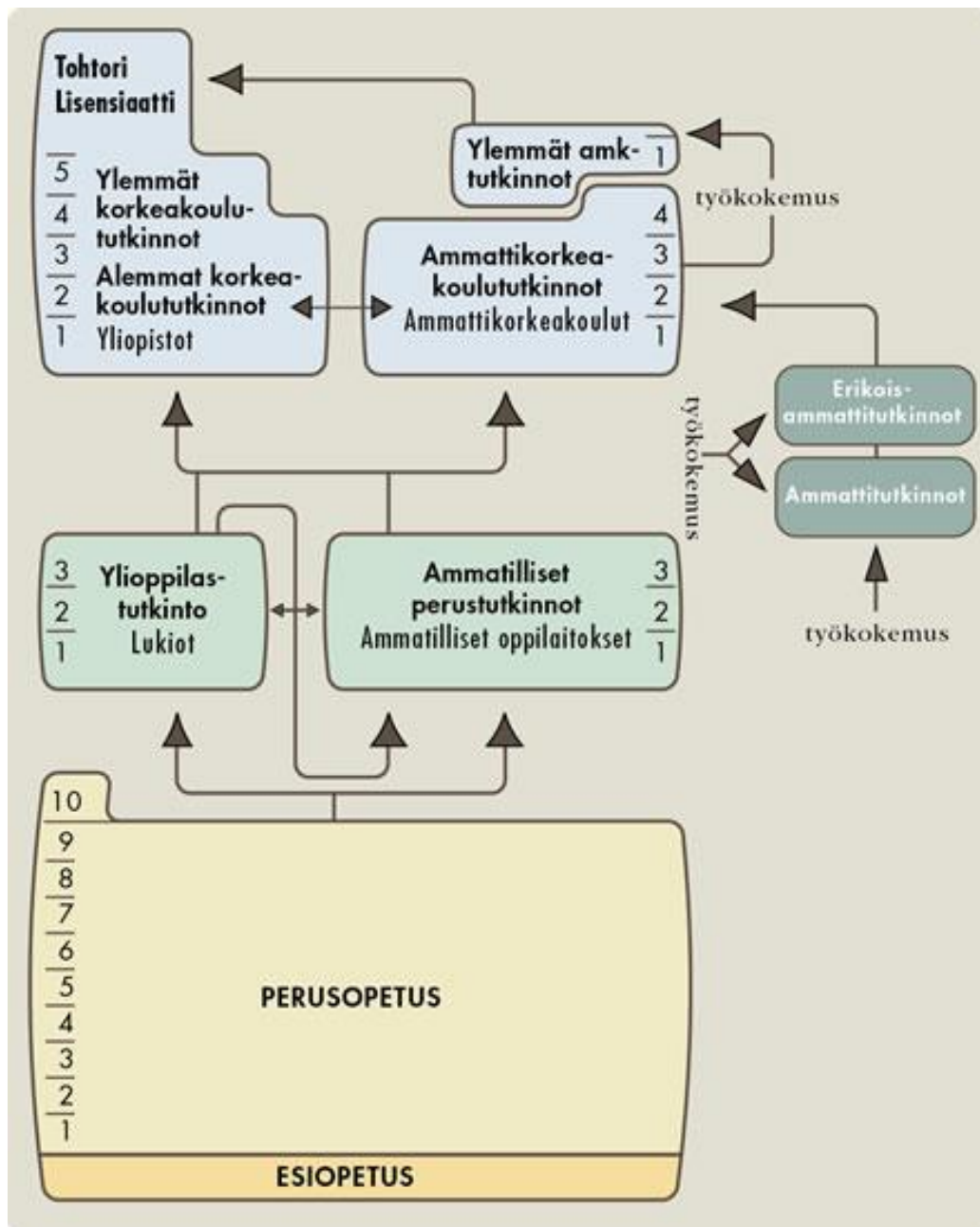
2 AMMATILLINEN TOISEN ASTEEN KOULUTUS

2.1 Suomen koulutusjärjestelmä

Suomalainen koulutusjärjestelmä on muuttunut vuosien saatossa. Se alkoi lukutaidon opettamisella papistolle, sen jälkeen muulle varakkaammalle väelle ja 1900-luvulla jo koko kansalle. Ammatillista osaamista siirrettiin mestarilta kisällille ammattikuntalaitoksessa 1600-luvulla ja varsinaisesti valtion ohjaamaa ammatillista koulutusta on ollut 1800-luvun puolivälistä. Suurimmat murrokset siinä ovat tapahtunut 1980-luvun keskiasteen muutoksessa, joka enteili nykyistä organisointia.

Oppivelvollisuus päättyy tällä hetkellä 16 vuoden iässä. Se tarkoittaa, että oppivelvollisuuden suorittuaan tai 17 vuotta täytettyään, henkilön ei tarvitse enää osallistua koulutukseen. Toisen asteen koulutus, eli lukio tai ammatilliset opinnot ovat siis vapaaehtoisia suorituksia. Yhteiskunta on kuitenkin erilaisin painostustoimin ohjannut nuorison hakeutumaan johonkin jatkokoulutukseen. Vuosittain noin 5000 nuorta jää tämän tarjouksen ulkopuolelle. Vaihtoehtoja opintojen suoritukseen on olemassa runsaasti, mutta toiveiden ja tarjonnan välillä on kohtaantoero.

Koulutusta pidetään yhteiskunnan kehittymisen kannalta tärkeänä toimintana. Taloudellisten tilanteiden heikentyessä myös koulutus joutuu sopeutumaan. Sopeutustilanteissa arvokysymyksinä on, mistä osasta koulutusta luovutaan; tasosta vai määrästä, korkeamman vai alimman asteen opinnoista, parhaiden vai heikompien opiskelijoiden edellytyksistä? Vai voisiko mahdollisesti toimintoja kehittää ja tehostaa mistään edellisistä luopumatta? Tällä työllä tuskin näihin asioihin pystytään vaikuttamaan, mutta toivottavasti jotain pilkahduksia löytyy.

Kuva 2. Suomen koulutusjärjestelmä (Opetushallitus)

2.2 Koulutuspolitiikan tavoitteet

Koulutuksen ja kehittämisen tutkimussuunnitelma vuosille 2011 – 2016 (KESU), linjaa hallituksen tavoitteet koulutuksen eri osa-alueille. Ylevänä kokonaistavoitteena on nostaa suomalaisten koulutustasoa ja osaamista maailman huipulle vuoteen 2020 mennessä. Tällä hetkellä alle 35-vuotiaista 85%:lla on jokin peruskoulun jälkeinen

tutkinto. Korkeakoulututkinto on 34 %:lla. Tavoitteena on nostaa luvut vuoteen 2020 mennessä alle 30-vuotiaiden osalta toisen asteen tutkinnoissa 94%:in ja korkeakoulututkinnoissa 42%:in. (Kuva 3). (Koulutus ja tutkimus 2011 – 2016 2012).

Toisaalta tavoitteena on pienentää koulupudokkaiden ja sitä kautta syrjäytymisuhan alla olevien määrää mahdollisimman pieneksi. Tällaisten tavoitteiden toteuttamiseksi on todellakin tehtävä jotain konkreettista.

	2009	2020
Perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus		
25–64-vuotiaat	79,5	88
30-vuotiaat	85,7	94
Ammatillisen tai korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus		
25–64-vuotiaat	73,9	84
30-vuotiaat	76	88
Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus		
25–64-vuotiaat	22,3	30
30-vuotiaat	39,2	42
Tutkijakoulutuksen suorittaneiden osuus		
25–64-vuotiaat	1	1,5
30-vuotiaat	0,6	1,1

Väestön koulutustasoa koskevat tavoitteet. Lähde KESU 2011-1016

Kuva 3. Koulutustavoitetaso Suomessa v.2020

2.3 Toinen aste

Nykyisin koulutusjärjestelmä on jaettu kolmeen tasoon, jossa esi- ja perusopetus muodostavat pakollisen pohjakoulutuksen. (Kuva 2). Sen jälkeinen toisen asteen koulutus muodostuu ammatillisesta ja lukiokoulutuksesta. Kolmannen asteen muodostavat ammattikorkeakoulu ja yliopisto. Toisen asteen ammatillinen koulutus voi-

daan jakaa vielä nuorisoasteen ja aikuiskoulutuksen välille. Nuorisoasteen koulutus on tarkoitettu pääsääntöisesti juuri peruskoulutuksen suorittaneille. (Opetushallituksen www-sivut 2012). Vuoden 2013 alusta voimaan tullut nuorison yhteiskuntatakuu antaa mahdollisuuden valita nuorisoasteen koulutukseen ikäperusteisesti ilman tutkintoa olevia henkilöitä. Toista tutkintoa hankkivat tai vasta ensimmäistä tutkintoa vanhemmalla iällä suorittavat voidaan ohjata aikuiskoulutukseen. (Nuorisotakuu www-sivut 2013). Käytännön suurimpina eroina on nuorisoasteen opetussuunnitelmaperusteisuus, joka sisältää tietyn määrän yleissivistäviä aineita. Nykytermistöissä puhutaan atto-aineista, joka tulee sanoista ammattitaitoa tukevat tutkinnon osat. Opiskelu on muutenkin enemmän koulusidonnaista. Aikuiskoulutuksessa keskitytään pääsääntöisesti ammatin oppimiseen ja tutkinto perustuu näytöillä todennettuun, työn tekemisen kautta osaamiseen.

Toisen asteen tutkinnot jakautuvat tasoltaan kolmeen osaan, perustutkintoon, ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon. Nuorisokoulutuksena järjestetään vain perustutkintoa. Tutkinnon voi suorittaa myös oppisopimuksella. Siinä pääpaino on työsuhteessa opittavassa ammatissa, jota täydennetään koulumuotoisilla teoriaopinnoilla.

Kaiken kaikkiaan toisen asteen ammatillisia opintoja suorittaa 280000 henkeä vuosittain. Ammatillisissa oppilaitoksissa on nuorisoasteen opiskelijapaikkoja 180000. Oppilaitosmuotoisessa opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa opiskelee 134000 henkilöä. Loput ovat oppisopimuspaikkoja ja tutkintoon valmentavia koulutuksia. Ammatillista koulutusta annetaan 129 koulutuksenjärjestäjän toimesta kahdeksalla koulutusalueella, joissa on 53 perustutkintoa ja niissä 120 koulutusohjelmaa eli tutkintonimikettä. (Ammatillinen koulutus 2012). Koulutus ja nimikkeet pyrkivät pysymään ajan hengessä, joten niiden uusiutumiskierto on enää muutamia vuosia.

Koulutuspolitiikan tahto nostaa tutkinnon suorittajien määrä KESUn mukaiseksi tulee vaatimaan kaikilta koulutusasteilta uudenlaisia toimintamalleja, jos peruskoulun suorittaminenkin vaatii yksilöllistettyjä opintoja.

3 OPPIVELVOLLISUUDEN JÄLKEEN

3.1 Yhteiskunnan jäsenyys

Nuoren elämässä oppivelvollisuuden päättyminen lopettaa yhden ajanjakson ja antaa mahdollisuuden valintojen tekemiseen oman elämänsä järjestämisessä. Peruskoulun jälkeisen uran valinta nuorella on monien tekijöiden summa. Oma mielenkiinto lie-nee tärkein motivaatiotekijä. Usein kuitenkin valinnanvapautta rajaavat realiteetit. Sellaisia on esimerkiksi liian heikko peruskoulun todistus, lähialueen tarjoamat opiskelumahdollisuudet tai terveydelliset syyt. Henkilökohtaisia syitä onkin sitten luke-maton määrä ja niiden painoarvoa mahdoton ulkopuolelta arvata. Joka tapauksessa nuoren kiinnittyminen muuhun yhteiskuntaan ja itsenäistymisen alku on tärkeä elä-mäntilanne.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa on puhuttu jo parikymmentä vuotta syrjäytymises-tä. Syrjäytymis-käsitettä ei ole kuitenkaan yksiselitteisesti määritelty. Englanninkie-linen termi ”social exclusion” tarkoittaa erilaisista asiantiloista, kuten taloudellisten olojen, velkaantuneisuuden, huonon työmarkkina-aseman, koulutuksen, terveyden, asuinolojen tai sosiaalisten suhteiden johdosta aiheutuvasta huono-osaisuudesta. (Tulonjakotilasto 2009)

Tutkimuksissa jaetaan näkökulmia sekä kumuloituvaan henkilökohtaiseen syrjäyty-misriskiin, että rakenteelliseen malliin. Henkilökohtaisesti riskit syntyvät perheen olosuhteista ja omista valinnoista. Rakenteellisena asiana, johon yksilö joutuu sopeu-tumaan ilman omaa syytään, vaikuttaa yhteiskunnan taloudellisen tila tai vaikka kult-tuurillinen tausta. Kyseessä on kuitenkin prosessi, josta ei yhtä yksittäistä asiaa pysty irrottamaan ainoaksi vaikuttavaksi tekijäksi. Toisen asteen koulutuksen puuttuminen, huono koulumenestys ja työttömyys eivät kuitenkaan tarkoita, että kyse olisi syrjäy-tymisestä, mutta sen riskiä se jo kasvattaa.

Nuorison syrjäytymisestä on kannettu huolta presidentin linjapuhetta myöten. Asia konkretisoituu pienemmissä piireissä, jossa se tulee lähelle ja ymmärrettävän kokoi-sena. Vuonna 2012 Tampereella 300 nuorta jäi kotiin eikä vastaa puhelimeen. (Aa-

mulehti 27.3.2012). Paljonko on 300 ihmistä? Vähintään 15 luokallista, jos mietitään koulumaailman termein. Koulutuksen hyötyyn uskovien mielestä on parempi olla edes koulussa, jos ei ole työtä. Toisaalta on kriittisiäkin äänenpainoja koulutuksen hyödyistä. Juha Mäki-Ketelä pitää ongelmallisena koulutusteollisuutta, jolla pidetään yllä työvoimareserviä, mutta ei mahdollisteta työllistymistä. Työvoimapulan ja suurtyöttömyyden ristiriita on ratkaisematta. Koulutus työllistää vain koulujen väkeä, ja tulee yhteiskunnalle kalliiksi. (Aamulehti 27.3.2012).

Myös syrjäytymisen hinnasta on tehty arvioita. Opetusministeriön laskelmien mukaan nykyisin syrjäytyneen henkilön aiheuttama kulu yhteiskunnalle on 1,2 miljoonaa euroa. (Taloussanomat 2011). Eikä hinnaksi jää pelkkä euromäärä. Ihmisarvo, sosiaalinen elämä, yhteiskuntarauha tai vain pelkkä inhimillinen olemassaolo ovat syrjäytymisen hintana. Voisi siis olettaa olevan parempi kouluttaa johonkin, kuin jättää aivan heitteille.

3.2 Syrjäytyminen koulutuksesta

Sitran raporttiin ”Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma”, on kerätty Suomessa tehtyä nuorten syrjäytymistutkimusta. Tutkimuksissa on käyty koko kouluikä läpi ja erityisesti kiinnostava on nivelvaihe perusopetuksen ja toisen asteen välillä. Syrjäytymisen määritelmänä eri tutkijat käyttävät vallan puuttumisen tunnetta sekä työn ja sosiaalisen elämän ulkopuolelle jäämistä. Erään määritelmän mukaan jo normaalina pidetystä poikkeaminen voi olla syrjäytymistä ryhmästä. Syrjäytymistä voidaan myös tarkastella psykologisena ilmiönä, jolloin yksilön käytettävissä olevat henkiset resurssit eivät riitä selviytymään vaihtelevista tilanteista. (Nurmi 1992)

Järvinen ja Jahnukainen (2001) perustavat syrjäytymisen prosessimallin aikaisempiin tutkimuksiin syrjäytymisen syistä. Kouluikään ja toisen asteen nivelvaiheeseen vaikuttaminen voi estää kierteen syvenemisen, joten silloin saa parhaan tuoton syrjäytymisen estämistoimiin suunnatuille resursseille. Malli on viisiportainen ja tukee muiden tutkimusten esille tuomaa ongelmakenttää.

1.taso	Ongelmia kotona ja/tai koulussa
2.taso	Epäonnistuminen koulussa, keskeyttäminen
3.taso	Heikko asema työmarkkinoilla
4.taso	Taloudelliset ongelmat, riippuvuus yhteiskunnan huolenpidosta
5.taso	Elämänhallinnan ongelmat (päihde- ja mielenterveysongelmat, Rikollisuus

Syrjäytymisen rinnalla on käytetty myös termiä marginalisointi. Ne eroavat määritellyltään siten, että marginaalisuuteen ei liity välttämättä huono-osaisuutta, vaikka ol-laankin syrjässä valtavirrasta ja yleensä se on enemmän oma valinta. Marginaalisuus voi myös johtaa sosiaaliseen syrjäytymiseen. (Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001,125 -134).

Opetushallituksen ja Helsingin yliopiston tutkimuksessa pyrittiin löytämään merkke-jä syrjäytymisriskin kohoamisesta jo peruskoulun aikana huomattavista merkeistä. Arvattavasti heikko koulumenestys, vaikka sitä olisi yksilöllistetyllä oppimäärälläkin pyritty helpottamaan ja sen jatkeeksi kuitenkin epärealistiset jatko-opintosuunnitelmat ovat ennakoimassa takaiskuja. Kiusaamiskokemukset, yksinäi-syys koulussa, maahanmuuttajatausta ja taajamassa asuminen ovat myös tilastollises-ti riskiä nostavia syitä. Koulu yhteisössä yksilöiden välillä on eritasoisia vertaissuhteita, ja jos ne painottuvat negatiivisiin suhteisiin, kuten kiusaamistapauksissa yleensä on, vaikutukset voivat jatkua vuosikausia. Ne voivat vaikuttaa tuleviin ihmissuhteisiin, terveyteen ja yhteiskuntaan sopeutumiseen. (Pörhölä 2008). Mielenkiintoisia ja uusia näkemyksiä olivat kuitenkin äidin koulutustason vaikutus lapsen syrjäyty-misalttiuteen ja persoonallisten tekijöiden sukupuolisidonnainen vaikutus. Sosiaali-suus ja positiivisuus nostavat tyttöjen arvosanoja, mutta eivät poikien. (Savioja, H. 2007). Nuorten miesten kohdalla siis saattavat koulusta saadut arvottomuuden koke-mukset olla hyvinkin vaikuttamassa asenteeseen koululaitosta kohtaan.

Näiden tulosten perusteella heikko koulumenestys on ensimmäisiä merkkejä mahdol-lisuudesta joutua elämän ulkokehälle. Koulun on siis syytä tarkastella toimintaansa, että se ei ole ainakaan lisäämässä tätä mahdollisuutta. Asenteesta opiskelua kohtaan kertoo monella alalla kasvanut poissaolojen määrä. Siihen puuttuminen välittömästi auttaa estämään ongelmien kasautumista, löytää ehkä siihen johtaneita todellisia syi-

tä ja vähentää keskeytyksiä. Nopea puuttuminen edellyttää kuitenkin resursseja; opetus on oma tehtävänsä ja sen aikana ei voi juuri moneen muuhun toimintaan irrottautua. Oppilaitoksissa onkin paljon erilaisin hanketoimin aloitettuja malleja puuttumisen tekemiseksi.

Ammatillisen koulutuksen muutoksesta kertoo lain 630/1998 muutos vuodelta 2012. Se mukaan tietyillä aloilla opiskelu voidaan keskeyttää alalle sopimattoman käyttäytymisen tai terveydentilan vuoksi. Tällainen toimenpide on aina rankka, ja mahdollistaa nuoren joutumisen erilleen yhteisöstä. Toimenpiteeseen onkin aina liitettävä jatkotoimet, jolla tarjotaan muuta alaa, terapiaa tai kuntoutusta.

3.3 Peruskoulusta toiselle asteelle

Perusopetuksen opinto-ohjaus on tärkeässä roolissa oikeanlaisten jatko-opintojen löytymisessä. Monipuolinen alueellinen yhteistyö auttaa löytämään jokaiselle oman uran pään. Ikäluokkien pieneneminen supistaa myös toisen asteen koulutustarjontaa, mutta vieläkin kaikille paikka on löydettävissä.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998

27 § Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös muu henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen.

Koulutuksen järjestäjä päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä pääsy- tai soveltuvuuskokeista. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Peruskoulun päättäneistä yli 9% jää koulutuksen ulkopuolelle. Lukumääräisesti se tarkoittaa yli 5000 nuorta. (Kuva 4). Tilastoa kaunistaa se, että perusopetuksen 10. luokilla on n. 1100 oppilasta. Ammattistarttiluokat, jotka ovat ammatillisen koulutuksen valmistavia ryhmiä, kuuluvat tilastossa ammatillisen koulutuksen luokkaan. Nykyisessä työllisyystilanteessa on vaikea uskoa ulkopuolelle jääneiden työllistyvänkään, joten tämän ryhmän toimista on vaikea tietää. Välittömästi peruskoulun jälkeen toisen asteen koulutukseen hakeutuvat saavat lisäpisteitä ja välivuoden pitäminen ilman hyvää syytä heikentää myöhemmin sisäänpääsyn mahdollisuutta. Ensimmäinen syrjäytymiskierre mahdollistuu siitä.

Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön sijoittuminen jatko-opintoihin 2005 - 2011

	Valmistumisvuosi													
	2011		2010		2009		2008		2007		2006		2005	
		%		%		%		%		%		%		%
Peruskoulun 9. luokan päättäneet	63 194	100	64 215	100	64 137	100	64 740	100	65 235	100	65 838	100	63 297	100
Jatkoi opiskelua lukiokoulutuksessa	31 368	49,6	32 352	50,4	32 200	50,2	32 743	50,6	33 152	50,8	33 666	51,1	33 706	53,3
Jatkoi opiskelua toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa	26 064	41,2	26 153	40,7	26 427	41,2	27 100	41,9	26 548	40,7	26 374	40,1	24 925	39,4
Ei jatkanut tutkintotavoitteista opiskelua	5 762	9,1	5 710	8,9	5 510	8,6	4 897	7,6	5 535	8,5	5 798	8,8	4 666	7,4

Kuva 4. Peruskoulun päättäneiden sijoittuminen (Tilastokeskus)

Hyvin suuri osa ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista suoriutuu opinnoistaan ilman minkäänlaista tukitoimintaa. Osa aloista on erittäin suosittuja, jolloin valintavaiheessa tulee jo karsintaa hakijoista ja opiskelijoiden oma motivaatio kantaa läpi ehkä hankalankin opiskelun. Vähemmän halutuille aloille ei ole karsintaa ja silloin niille kerääntyy erilaisin lähtöarvoin varustettuja opiskelijoita.

Peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä tiedetään jo ne opiskelijat, joille peruskoulun suorittaminen on ollut syystä tai toisesta vaikeaa. Perusopetuksen tilastoissa näkyy selvä trendi erityisopetukseen siirretyistä, tai nykyisin termein, erityistä tai tehostettua tukea saavien määrän jatkuva kasvaminen. (Kuva 5). Kasvua on sekä

vuosittain koko peruskoulun osalta, että päättövaiheessa lisääntyen (Kuva 6). Mistä se sitten johtuu, on toinen asia. Syitä ja seurauksia enempää etsimättä, näiden tilastojen mukaan vuonna 2011 on erityistä tai tehostettua tukea saavia opiskelijoita 7 - 9 luokilla ollut 13,1 %. Tasa-arvomielessä huolestuttavaa on tyttöjen ja poikien määrän ero. Poikia on kaksinkertainen määrä tyttöihin nähden.

Erityistä tukea saaneet peruskoulun oppilaat 1995–2011

Vuosi	Erityiskoulussa	Osuus peruskoulun oppilasmäärästä, %	Muussa peruskoulussa	Osuus peruskoulun oppilasmäärästä, %	Yhteensä	Osuus peruskoulun oppilasmäärästä, %	Peruskoulun oppilasmäärä
1995	10 871	1,8	6 142	1	17 013	2,9	588 162
1996	11 270	1,9	6 608	1,1	17 878	3	589 128
1997	11 901	2	8 099	1,4	20 000	3,4	592 375
1998	12 002	2	9 824	1,7	21 826	3,7	591 679
1999	11 884	2	12 481	2,1	24 365	4,1	591 272
2000	11 770	2	15 204	2,6	26 974	4,6	593 451
2001	10 986	1,9	19 846	3,3	30 832	5,2	595 727
2002	10 849	1,8	23 168	3,9	34 017	5,7	597 356
2003	10 461	1,8	26 378	4,4	36 839	6,2	597 414
2004	10 043	1,7	29 755	5	39 798	6,7	593 148
2005	9 663	1,6	33 115	5,6	42 778	7,3	586 381
2006	8 657	1,5	36 042	6,2	44 699	7,7	578 918
2007	8 169	1,4	37 916	6,6	46 085	8,1	570 689
2008	7 807	1,4	39 450	7	47 257	8,4	561 061
2009	7 089	1,3	40 079	7,2	47 168	8,5	553 329
2010	6 716	1,2	39 994	7,3	46 710	8,5	546 423
2011	6 046	1,1	38 035	7	44 081	8,1	541 931

Vuosien 1995–2010 erityisopetukseen otetut ja siirretyt oppilaat on rinnastettu erityistä tukea saaneisiin oppilaisiin.

Kuva 5. Peruskoulun erityistuen saajien määrä (Tilastokeskus)

Tehostettua tai erityistä tukea saaneet peruskoulun oppilaat 2011

Vuosi/luokat/sukupuoli	Tehostettua tukea saaneet oppilaat		Erityistä tukea saaneet oppilaat		Tehostettua tai erityistä tukea saaneet oppilaat		Peruskoulun oppilasmäärä
	Yhteensä	Osuus peruskoulun oppilasmäärästä, %	Yhteensä	Osuus peruskoulun oppilasmäärästä, %	Yhteensä	Osuus peruskoulun oppilasmäärästä, %	
Esiopetus	240	1,9	1 095	8,7	1 335	10,6	12 639
Vuosiluokat 1–6	12 295	3,5	24 343	7	36 638	10,5	347 245
Vuosiluokat 7–9	5 324	2,9	18 367	10,2	23 691	13,1	180 715
Lisäopetus	97	7,3	276	20,7	373	28	1 332
Yhteensä	17 956	3,3	44 081	8,1	62 037	11,4	541 931
Pojat	11 603	4,2	30 623	11	42 226	15,2	277 896
Tytöt	6 353	2,4	13 458	5,1	19 811	7,5	264 035

Kuva 6. Erityistuen jakautuminen peruskoulussa (Tilastokeskus)

Mitä sitten tämä tukitoiminta on peruskoulussa tarkoittanut? Jos kyse on erilaisista tavoista toteuttaa opetusta, ja tavoitteet on siten saavutettu, jatkomahdollisuudet on turvattu. Jos kuitenkin perusopetuksen tavoitteita on jouduttu laskemaan, eli yksilöllistämään, se tarkoittaa että jatko-opintojen alussa on valmiiksi olemassa tasoinen oletetun valmiuden ja todellisen osaamisen välillä.

3.4 Ammatillisen koulutuksen toteutus

Yhteiskunnan tavoitteena oleva koko ikäluokan koulutus määrittyy ammatillisen koulutuksen tehtäväksi. Lukiokoulutuksella on valtakunnalliset päättötason osaamistestit, ylioppilaskirjoitukset, joihin lukiokoulutus tähtää. Se edellyttää vahvaa osaamista koko peruskoulun ajan. Lukioihin asetetaan sisäänpääsyn edellyttämä keskiarvoraja. Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on ollut opettaa kädentaitoja, joilla ihmiset pystyvät työllistämään itsensä. Siis nuorten, joiden akateemisten opintojen suoritus on heikkoa, katsotaan voivan kouluttautua johonkin tarjolla olevista ammateista. Hyvin karkeasti yleistäen; jos peruskoulun päättävistä pojista 15 % on erityisen tuen tarpeessa ja he jatkavat ammatillisessa koulussa, heidän suhteellinen osuutensa on jo 30%. Sen vuoksi ammatillisessa koulutuksessa on vahvasti mukana myös opintojen tukitoimet.

Perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen yhteistyötä on toteutettu erilaisin tavoin. Periaatteessa jokainen oppilaitos tekee omaa markkinointityötään uusien opiskelijoiden rekrytoimiseksi, mutta ainakaan Pirkanmaalla tämä toiminta ei ole kilpailua, vaan yhteistoimintaa oikeiden valintojen mahdollistamiseksi. Oppilaitosten vahvuusalueet tunnetaan ja henkilökuntien verkosto osaa ohjata hakijoita löytämään sopiva paikka. Muutaman vuoden ajan on järjestetty myös erityistä tukea tarvitseville omat jatko-opintopäivät, joissa huoltajatkin saavat kokonaiskäsityksen alueen tarjonnasta. Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskus (PAEK) perustettiin tällaisen yhteistyön tuloksena palvelemaan alueen opiskelijoita. (Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskuksen [www-sivut](http://www.pirkanmaan-ammattikoulu.fi) 2013). Nivelvaiheyhteistyö on koettu molemminpuoliseksi hyödyksi.

Ammatillisessa koulutuksessa mahdollistetaan jokaiselle opiskelijalle opintososiaaliset tukitoimet. Opiskelijaterveydenhuolto, ilmainen kouluruokailu, sosiaalikuraattori- ja opinto-ohjaus löytyvät jokaisesta oppilaitoksesta. Hyvin monessa on lisäksi koulupsykologi, oppilaitosdiakoni, nuorisotyöntekijä tai muita tukitoimijoita. Opintojen varmistuksena kaikille on mahdollista tarjota tukiopetusta kaikissa aineissa. Jos nämä yleiset tukitoiminnot eivät riitä selviämään opinnoista, opiskelijalle mahdollistetaan erityisopiskelija-status, jonka tuomalla lisäresursseilla voidaan järjestää enemmän koulunkäyntiä tukevia toimenpiteitä. Niitä selvitetään lyhyesti seuraavissa luvuissa.

3.4.1 Ammattiopisto

Ammatillisten oppilaitosten nimet on muutettu yleisesti ammattiopistoiksi viimeisimmän uudistuksen myötä. Ne myös nykyään yleensä kattavat alueellisesti entisiä pieniä oppilaitoksia ja ovat ammatillisesti monialaisia. Se kuvaa tämänhetkistä trendiä suuruuden tehokkuudesta. Koulutuksen järjestäjinä on sekä kunnallisia toimijoita, että yksityisten ja säätiöiden omistamia tahoja. Esimerkkinä Tampereen seudun ammattiopisto Tredun. (Tredun www-sivut 2013). Aikaisemmin jo useasta erillisestä ammatillisesta oppilaitoksesta muodostetut Tampereen ammattiopisto ja Pirkanmaan ammattiopisto yhdistettiin Tampereen ja kehyskuntien yhteisessä hallinnoinnissa oleva opistoksi.

Pääosin opinnot ovat kolmivuotisia, eli 120 ov:n kokonaisuuksia, joissa atto-aineiden osuus on 20 ov. Vapaasti valittavia opintoja kuuluu 10 ov. Ammatillisia opintoja on 90 ov, josta työssäoppimista minimissään 20 ov. Opintoviikko on 40 tuntia opiskelijan työtä, josta koulutuksen järjestäjä määrittelee, paljonko siitä on lähiovetusta. Alasta ja järjestäjästä riippuen lähiovetuksen määrä voi olla 18 – 36 tuntia/ov. Taloudellinen ja poliittinen tilanne sanelee lähiovetuksen määrää, koska se kuitenkin on eniten kustannuksia aiheuttavaa toimintaa. Valtio maksaa koulutuksen järjestäjälle kiintiöidyn sopimuksen mukaisen korvauksen opetuksesta, jolla pyritään alueelliseen tasa-arvoon.

Oppilaitosten opetussuunnitelmat pohjautuvat valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin, joita painotetaan alueellisen tarpeen mukaisesti. (Opetushallituksen www-sivut 2013). Niiden sisällöt pyrkivät vastaamaan työelämän sen hetkiseen tarpeeseen ja ennakoimaan myös tulevaa tarvetta. Koulutuksen laaja-alaistuminen antaa valmiuksia siirtyä työtehtävästä toiseen, perusteet elinikäiseen oppimiseen ja jatko-opintoihin. Tavoitteet on asetettu korkealle, joka sinällään antaa mahdollisuudet huippusuorituksiin, mutta samalla aiheuttaa tarvetta auttaa osaa opiskelijoista selviämään perussisällöistä.

3.4.2 Ammatillinen erityisopetus

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998

20§ Erityisopetus

Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- tai opiskelijahuollon palveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Opiskelijalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi 9 §:n nojalla määrätä, että koulutuksen järjestäjän erityisenä koulutustehtävänä on huolehtia erityisopetuksen järjestämisestä, erityisopetuksen yhteydessä annettavasta valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

Erityisopetuksessa voidaan poiketa tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksistä siten kuin opetussuunnitelman tai tutkinnon perusteissa määrätään

Tutkintojen sisällöt määritellään siis opetussuunnitelman perusteissa. Tavoitteiden saavuttaminen samoin tuloksin ei kuitenkaan välttämättä onnistu kaikilta. Ihmisten yhdenvertaisuusperiaatetta noudattaen tavoitteisiin on pyrittävä silloin erilaisin tukitoimin. Näitä toimia kutsutaan erityisopetuksiksi. Jokainen ammattioppilaitos ottaa oppimisvaikeudet huomioon opinnoissa lain edellyttämällä tavalla. Kognitiivisten taitojen heikkous ja käyttäytymiseen liittyvät vaikeudet ovat yleisimpiä syitä. Jos kyse on aistivammoista tai liikuntakyvyn vaikeuksista, tukitoimet ovat täysin toisenkaltaisia ja vammat voivat olla esteenä opinnoille.

Yleisin tapa on sinällään huomaamaton integraatio opiskelijaryhmissä. Erityisen tuen tarve voidaan huomata eri vaiheessa opintoja. Jos nivelvaiheessa saadaan lähettävältä koululta tieto aiemmasta tarpeesta, se tulee otetuksi huomioon heti opintojen alussa. Hyvin monesti se tapahtuu vasta opintojen edetessä, jolloin voidaan tukitoimet käynnistää tilapäisestikin. Tukiopeutus ja erityisopeutus ovat termeinä eri sisältöisiä. Tukiopeutus kuuluu kaikille tarvitessa, mutta erityisopeutukseksi tuki voidaan määritellä vain sen jälkeen, kun opiskelijalle on tehty henkilökohtainen opiskelujen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Laissa mainitut termit ohjaava, valmistava, valmentava ja kuntouttava opetus ovat erillisiä erityisopeutuksen tilanteita, joissa ei vielä ole ammatillista tavoitetta. Ohjaava ja valmistava opetus antaa valmiuksia siirtyä ammatillisiin opintoihin. Esimerkiksi maahanmuuttajien ammattiopinnot voivat tarvita kieliopintoja valmistavana opetuksena. Se ei sinällään täytä erityisopeutuksen kriteereitä, mutta voi olla koulutuksen järjestäjän erityinen koulutustehtävä.

Valmentava ja kuntouttava opetus tarkoittaa elämänhallinnan perusteiden opettelua toisen asteen koulutuksen piirissä. Miksi sitä sitten sanotaan ammatilliseksi koulutukseksi, on varmaan poliittinen kysymys. Yleissivistävällä puolella koulutusmäärärahat ovat niukemmat, vaikka opiskelun tavoitteet ovat selvästi elämisen opettelua. En haluaisi nähdä sitä statuskysymyksenä, jolla erotellaan opiskeluun kykeneviä lukioon tai ammatilliseen joukkoon. Kuntoutus on vaikeimmissa tapauksissa oleellisin osa koulunkäynnistä. Valmentava ja kuntouttava opetus voi mahdollistaa siirtymisen ammatilliseen peruskoulutukseen, mutta yhtä hyvä tavoite on tukea omatoimista elämistä.

3.4.3 Inklusio

Salamancan julistuksesta lähteneen tasa-arvoperiaatteen mukaan kaikille on taattava mahdollisuus toimia yhteiskunnassa kykyjensä mukaisesti. Nykyisin puhutaan inklusiosta, joka ideaalina tarkoittaisi, että kaikki voisivat opiskella samoja asioita vammoistaan tai sairauksistaan huolimatta. (Vammaisneuvoston www-sivut 2013). 1980-luvulta lähtien koulutusta on suunnattu inklusiota kohden. Perusopetuslakia

tulkitaan siten, että kenenkään ei tarvitse lähteä kotipaikkakunnaltaan kouluun, vaan perusopetus mukautuu opiskelijan tarpeisiin.

Erytispedagogiikan professori Timo Saloviita on tutkinut inklusiota ja sen toteutumista pitkään. Hänen persoonalliset ja provokatiiviset väitteensä avaavat käsitettä eri suuntiin. Oppimistulokset samassa ryhmässä ovat tutkimusten mukaan parempia kuin erityisryhmissä, samoin muun ryhmän kasvaminen erilaisuuden ymmärtämiseen. Lähikouluperiaate perusopetuksessa on kasvatuksellisesti oikea tapa, mutta tukiresurssit se tarvitsee. (Timo Saloviidan www-sivut 2013).

Ammatillisella puolella jokaiselle on tarjottava kykyjensä mukaista mahdollisuutta opiskeluun. Ammattien ja koulutuksen vaatimukset kuitenkin rajaavat niitä, eikä puhtaaseen inklusioon ole reaalista mahdollisuutta päästä. Toisen asteen opinnoissa inklusioperiaate on hieman ristiriitainen, sillä kaikki parhaiten tuetut oppimisympäristöt ovat ammatillisissa erityisoppilaitoksissa. Niissä kuitenkin voi tavoitteena olla valmentautuminen itsenäiseen elämiseen ja omatoimisuuteen, ei niinkään työn tekemiseen. Mielestäni inklusion olisi siis edettävä myös yleissivistävässä ympäristössä, eli lukiossa.

Opiskelupaikkojen karsiminen haja-asutusalueilta ja keskittäminen suuriin asutuskeskuksiin estää tehokkaasti inklusion ajatuksen. Resurssit ehkä on helpompi suunnata yhteen kohteeseen, mutta opiskelijat joutuvat muuttamaan kotoa tai kulkemaan kohtuuttomia matkoja. Ammattiopintojen saavutettavuus alueellisesti heikentyy kaiken aikaa, ja on samalla eriarvoistamassa nuorisoa. Monialainen resurssikysymys, jossa toimitaan kulloisenkin poliittisen näkemyksen ja taloustilanteen mukaan.

Inklusiivinen koulutus vaatii runsaasti resursseja ja jäänee siksi vain tavoitteeksi.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998

27 a § Esteettömyys ja opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos 32 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa.

Kun kysymys on 32 §:ssä tarkoitetuista opinnoista, opiskelijaksi ottamisen esteenä on myös tämän lain 32 §:n, mukainen opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva päätös, jos toisten henkilöiden terveyden ja turvallisuuden suojelemiseen liittyvät seikat sitä edellyttävät.

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijaksi pyrkiville tieto siitä, minkälaisia terveydentilaa koskevia vaatimuksia ja muita edellytyksiä opintoihin liittyy.

3.4.4 Integraatio

Yleisin erityisopetuksen tapa on opiskella integroituneena perusopetusryhmässä, jossa kuitenkin voidaan huomioida erityistarpeet. Lain määrittelyssä ei lähdetä mistään diagnoosipohjaisesta tarpeesta erityiselle tuelle, vaan kun ongelma todetaan, sille on tehtävä jotain. Impulssi selvitystarpeelle voi tulla opiskelijalta itseltään, opettajalta tai huoltajien taholta. Pääsääntöisesti pyritään etsimään ongelmiin helpotusta erilaisin opetusjärjestelyin, jotka eivät ole mahdollisia kaikkien kohdalla. Tällaisia ovat esimerkiksi pienryhmä- tai yksilöopetus, erilaista materiaalia tai oppimisympäristöjä, mukautettuja tavoitteita, aikataulujoustoja. Käytännössä siis henkilökohtaisempaa huomiota kuin isossa ryhmässä on mahdollista saada. Tästä johtuen se aiheuttaa kustannuksia, joihin saa lisärahoitusta. Lisärahoitus on mahdollista vain virallisen HOJKS-asiakirjan perusteella, johon on kirjattu tukitoimien tarpeen syy, suunnitellut toimet ja seuranta. HOJKS voidaan laatia tilapäiseksi, mutta se voi olla tarpeen koko opiskelun ajan. HOJKS ei tarkoita automaattisesti heikompaa osaamisen tasoa, vaan sen auttamana pyritään saavuttamaan opetussuunnitelman tavoitteet. Isossa ryhmässä ohjaukseen käytettävissä oleva aika on aina jostain pois, ja niinpä voidaan olla huo-

lissaan myös muun ryhmän saamasta ohjauksesta, jos ryhmä on kovin heterogeeninen.

3.4.5 Erityisluokka

Tavallisissa ammattioppilaitoksissa voi myös olla omia erityisluokkia, jolloin koko ryhmä opiskelee samaa ammattialaa pienryhmässä ja usein mukautetuin tavoittein. Pääsyvaatimuksena luokalle on yksilöllistetty perusopetus, jolloin ammatin oppiminenkin aloitetaan siltä pohjalta. Opiskeltaviksi aloiksi on muotoutunut ammatteja, joissa voi työllistyä yksinkertaiseen, toistuvaan, tai avustavaan työtehtävään. Niitä töitä tosin on tarjolla nykyisin hyvin vähän. Erityisluokkien statuksella ei ole mairitteleva maine leimaamisen pelon takia, mutta toisaalta se on ainoa tapa saada yksilöllistä opetusta pienessä ryhmässä. Erityisopetuksessa olleita peruskoululaisia tutkittaessa tulokset ovat samansuuntaisia. Pitkään erityisryhmässä oleminen vaikuttaa itse-tuntoon, toisaalta erityisryhmän kautta voi saada positiivisia oppimiskokemuksia, jotka taas auttavat motivaation löytämiseen. (Savioja 2007).

Empiirisen tuntemuksen mukaan pienryhmissä tapahtunut ammatillinen oppiminen antaa mahdollisuuden yksilöllisempään kasvamiseen ja aikaa sisäistää asioita. Opettajan parempi läsnäolo vähentää käyttäytymishäiriöitä ja tukee kasvua.

3.4.6 Ammatillinen erityisoppilaitos

Nykyisten ammatillisten erityisoppilaitosten historia on kiinnostava ja kirjava. Monella juuret juontuvat sotavammojen aiheuttamista kuntoutus- ja koulutustarpeista, vanhoista kehitysvammaisten hoitolaitoksista, sekä kasvatus- tai rangaistuslaitoksista, kuten poikakodeista. Nykyisin niitä on 5 kappaletta, tosin toimipaikkoja on useita kymmeniä. Niillä on erityinen koulutustehtävä, joka sisältää myös tutkimusta ja konsultointia. Ammatilliset erityisoppilaitokset ovat koulutusalan kehityskeskuskeskuksia, joiden kokeilut, toimintatavat ja asennekulttuuri ovat edelläkävijöitä muulle koulutukselle. Opiskelijamäärät ovat vähenemässä, vaikka tarve kasvaa. Näissä erityisoppilaitoksissa kuntoutuksen osuus on huomattavan tärkeä.

4 ESTEETTÖMYYS AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA

4.1 Yhdenvertaisuus

Suomen perustuslain 6§ mukaan kansalaiset ovat yhdenvertaisia, eikä heitä saa asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön kohdistuvien syiden vuoksi, kuten iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun vastaavan syyn perusteella. Tästä on kehittynyt laki yhdenvertaisuudesta L21/2004. Se velvoittaa niin yksityistä kuin julkista toimijaa huomiomaan sellaiset toimintatavat, jotka edistävät ihmisten tasa-arvoista kohtelua.

Yhdenvertaisuuden ääri-ilmaisuna pidetään syrjintää. Välitön syrjintä on toimintaa, joka saattaa henkilön eriarvoiseen asemaan yksittäisessä tilanteessa, mutta välillinen syrjintä voi olla että näennäisen neutraali kohtelu tai käytäntö johtaa syrjiviin lopputuloksiin. (Sisäasianministeriö www-sivut 2012). Positiiviseksi syrjinnäksi nimetään toimintaa, jolla joistain syystä heikommassa asemassa olevaa henkilöä tai ryhmää voidaan kohdella paremmin kuin valtaväestöä. Koulussa jopa erityisopetusta voitaisiin pitää tällaisena toimintana.

Yhdenvertaisuudesta saa poiketa kuitenkin koulutukselliseen toimintaan liittyvissä tilanteissa (L21/2004 2§3, 3§,7§3), jolloin löytyy perusteltu syy erilaiseen kohteluun. Esimerkiksi ikään perustuva eriarvoisuus on hyväksyttävä syy ammatillisen koulutuksen järjestämisessä. Laki ammatillisesta koulutuksesta 27§a antaa myös perusteet opiskelijavalinnalle rajata opiskelumahdollisuuksia. ”Hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos 32

§:ssä tarkoitettuihin opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa.”

4.2 Saavutettavuus

Invalidiliiton Esteettömyysopas selittää esteettömyys-termin englanninkielisen vastineen, ”barrier-free”, tuovan siihen negatiivisen sävyn. Sen vuoksi rinnalla käytetty ”accessibility”, joka suomeksi on käännetty saavutettavuudeksi, täydentää ajatuksen koskemaan myös muuta kuin fyysistä ympäristöä. Saavutettavuus kuvaa paremmin mahdollisuuksia vajavaisin kyvyin osallistua mahdollisimman hyvin toimintaan mukaan. Esimerkiksi internetin käyttö tuo tiedonsaannin jokaisen lähelle maantieteellisestä sijainnista huolimatta. Erityisesti toisen asteen oppilaitoksia koskevan teoksen ”Kaikille yhteiseen ammatilliseen oppilaitokseen” kannanotoissa molemmat termit on sovitettu saavutettavuuden alle. Teoksesta löytyy fyysisen esteettömyyden rinnalle myös muita tarkastelunäkökulmia, kuten psyykinen, sosiaalinen ja asenteellinen esteettömyys tai saavutettavuus. (Eskola 2008).

4.3 Esteettömyyden muotoja

On lähestymistapakysymys, puhutaanko saavutettavuudesta vai esteettömyydestä. Saavutettavuus tuntuu positiivisemmalta ilmaukselta, mutta esteettömyys on pidempään käytetty ja herättävämpi ilmaus, joten käytän lähtökohtaisesti sitä.

Tuotteiden ja palvelujen tasa-arvoinen saatavuus on sivistysvaltioiden sopimien periaatteiden mukainen tavoite jo Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien julistuksen myötä. Saatavuus tarkoittaa sitä, että tuotetta tai palvelua yleensäkin on saatavissa. Esteettömyys puolestaan kuvaa sitä miten erilaisilla ihmisillä on mahdollisuus tavoittaa ne. Esteettömyys voidaan jakaa monin perustein. Tässä luvussa pyritään näitä näkökulmia ja termien sisältöä avaamaan.

Ammatillisen toisen asteen koulutuksen esteettömyyttä ei ole kovin paljoa tutkittu. Korkea-asteen opinnoissa se tuli pinnalle 2000-luvun vaihteessa, ja jokainen yliopisto ja ammattikorkeakoulu tekivät tutkimuksia ja ohjeistuksia esteettömyyden mah-

dollistamisesta heidän opinnoissaan. Ideologiaa ja terminologiaa voi heidän tuotok-
sistaan löytää, mutta koska opinnot ovat hyvin teoreettispainotteisia, ne eivät sinäl-
lään ole toisen asteen koulutukseen sellaisenaan siirrettävissä. Esimerkiksi fyysiset
vammat eivät ole niin suurena esteenä maisterin töissä kuin ne ovat sähkölaitosasen-
tajalla. Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa, (ESOK) –hanke, toteutettiin
vuosina 2007-2009 tukemaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen esteettömyyttä.
ESOK-raportissa todettiin myös, että fyysisen esteettömyyden eteen on tehty oppilai-
toksissa töitä pitkään, mutta psyykkisiä ja sosiaalisia esteitä ei ole huomattu. (Esteet-
tön korkeakouluopiskelu 2010). Toiselta asteelta tämän tyyppiset valtakunnalliset
projektit ovat puuttuneet.

Ammatilliset erityisoppilaitokset ovat erityistehtävänsä ja historiansa vuoksi edellä-
kävijöitä ammatillisen koulutuksen esteettömyyden kehittämisessä. Esimerkiksi Kes-
kuspuiston ammattioppilaitos on ollut näkövammaisten koulutuksen asiantuntijana
Suomessa (Keskuspuiston www-sivut 2013). Heidän tietämystään käytetään muiden
toimijoiden avuksi. Tällaisena oppilaitosten yhteistyönä on syntynyt mm. ”Esteetön
amis”-sivusto, jossa opiskelun esteettömyyttä käsitellään monenlaisten näkökulmien
kautta. (Esteetön amis www-sivut 2012).

4.3.1 Fyysinen esteettömyys

Ihmiset ovat fyysisiltä ominaisuuksiltaan kovin erilaisia. Kokoerot, kätsisyys, värinä-
kö tai vaikkapa kipukynnys ovat fyysisiä ominaisuuksia, joiden perusteella selviäm-
me eri tavoin eteen tulevista ongelmista. Jossain vaiheessa fyysisiä ominaisuuksia
aletaan kutsua vioksi tai vammoiksi, sairauksiksi tai kyvyttömyyksiksi. Silloin ihmi-
sen toimintaedellytykset ovat keskimääräistä tervettä ihmistä heikompia ja he ovat
esteellisiä saavuttamaan samat mahdollisuudet kuin terveet. Tyypillisimpiä esteitä
ovat liikuntarajoitteet, jolloin kulkureittien tekeminen tasaisiksi ja ovien avaaminen
sähköisesti helpottaa jo merkittävästi saavutettavuutta.

Fyysisiä rajoitteita ovat lisäksi aistivammat. Niihin on osittain saatavilla henkilökoh-
taisia apuvälineitä, kuten silmälasit tai kuulolaite, mutta myös fyysisen ympäristön
rakenteilla voidaan helpottaa elämistä. Valaistus ja riittävät kontrastit tuovat heik-

konäköiselle tukea liikkumiseen. Induktiosilmukka yleisissä tiloissa antaa mahdollisuuden huonokuuloiselle kuulla halutun esityksen muun taustamelun haittaamatta. Tekniset apuvälineet ovat jatkuvassa kehityksessä.

Esteettömyydellä tarkoitetaan pääsääntöisesti fyysisen ympäristön aiheuttamien vaikeuksien helpottamista paremmalla suunnittelulla ja rakentamisella. Fyysinen ympäristö on laajentunut huomiomaan liikuntarajoitteiden lisäksi myös kuulo- ja näkövammat. Fyysisen ympäristön suunnittelussa erityisryhmiä palveleva toteutus ei ole pois normaalitoimintakykyisiltä. Tätä kutsutaan ”desing for all”-termillä (DfA), ja se otetaan jo julkisten tilojen rakennusmääräyksissä huomioon. Esteettömän ympäristön rakentamisen arviointimenetelmänä voidaan käyttää ESKEH kriteeristöä ja asuinrakennuksissa ARVI-menetelmää. Ne on kehitelty vammaisjärjestöjen ja tutkimuslaitosten yhteistyönä. (Invalidiliitto Ry:n www-sivut 2013)

4.3.2 Psyykinen esteettömyys

Psyykinen saavutettavuus voidaan nähdä mielen hyvinvointina, joka tarjoaa eväitä ja voimavaroja oppimiseen ja kehittymiseen. Kouluterveyskyselyn 2008 mukaan toisen asteen opiskelijoilla mielen hyvinvointiin liittyviä ongelmia ovat mm. yksinäisyys, kavereiden puute, masennus, suorituspainet, sekä vaikeudet opiskelussa ja muilla elämän alueilla. (Eskola, Seija; Jokinen, Anu & Rentola, Liisa 2008)

Asenteet ja arvot niin yhteiskunnallisten toimijoiden kuin opiskelijoiden osalta ovat osa psyykkistä esteettömyyttä. (Ammattikasvatuksen aikakauskirja 2011). Tiukat ja rajoittuneet asenteet vaikuttavat opiskeluilmapiiiriin ja voivat siten estää luovuuden käyttöä. Toisaalta liika vapauden korostaminen saattaa olla toisille haittana määritellä tarvittavia saavutuksia opiskelussa.

Psyykinen esteettömyys on ihmisen henkisten ominaisuuksien aikaansaamaa. Kognitiiviset kyvyt voivat olla lähtökohtaisesti niin heikot, ettei normaaliin kanssakäymiseen, oppimiseen tai tekniseen toimintaan ole riittäviä valmiuksia. Ne voivat myös muuttua iän myötä. Mielenterveysongelmat ja muistisairaudet ovat yleisimpiä invalidisioivia sairauksia, jolloin henkilö saattaa lakata saavuttamasta entisiä palveluja ja

uusien vaatimusten opettelu on mahdotonta. Vanhusestön ja toimintarajoitteisten esteenä yhteiskuntaan osallistumiseen on usein uuden tekniikan pelko. Jos vaihtoehtona on vain tietotekniikan käyttö, se saattaa rajoittaa merkittävästi vapautta.

Syrjäytymiskehityksessä eri esteet kumuloituvat. Esimerkiksi fyysiset ominaisuudet voivat aiheuttaa sosiaalisia ongelmia, jopa mielenterveysongelmia tai päihdekäyttöä, ja sitä kautta tulevat myös taloudelliset ongelmat. Olen tässä käyttänyt sekaisin hulttomasti termejä este ja syrjäytyminen. Mielestäni syrjäytymistermi, niin kulunut kuin se onkin, kuitenkin kuvaa sitä kehityspolkua joka helposti alkaa silloin kun ihminen ei katso tullessa ymmärretyksi. Hän ei kuulu joukkoon, ei pysty osallistumaan tai ei edes katso sitä tarpeelliseksi. Koulun pitäisi kaikilla asteillaan olla kiinnostunut oppilaiden ja opiskelijoiden mahdollisuuksista selvittää opinnoista tukemalla ja auttamalla. Tukemista on myös oikeaan uravalintaan ohjaaminen.

4.3.3 Sosiaalinen esteettömyys

Psyykinen ja sosiaalinen esteettömyys voivat olla vaikeasti toisistaan erotettavia. Kumpaankin liittyy myös asenteet mukaan. Jos sosiaaliseen esteettömyyteen luetaan ihmisten kanssa toimiminen, arvostukset ja normit, psyykinen esteettömyys on näistä tilanteista välittyvän tiedon ja kokemuksen vaikutus henkiseen olotilaan. (Rantakokko 2010). Sosiaalinen este voi tarkoittaa sitä, että henkilön kontaktin ottaminen toisiin ihmisiin, viranomaisiin tai palveluihin on vaikeaa. Osin se voi johtua henkilökohtaisista ominaisuuksista kuten ujoudesta tai kielitaidottomuudesta, mutta esimerkiksi myös tekniikan kehittyminen on ohjannut ihmiset käyttämään internet-palveluja joihin kaikilla ei ole mahdollisuuksia. Ei ole tarvittavaa tekniikka ja osaamista. Koulumaailmassa se voisi tarkoittaa myös itseluottamuksen puutetta, jolloin oma tahto on toisen ohjailtavissa joko ryhmäpaineen johdosta, koulukiusaamisesta johtuen tai muuten heikon itseohjautuvuuden takia.

Sosiaalinen tai kulttuurinen saavutettavuus tarkoittaa sitä, että omasta taustayhteisöstään riippumatta opiskelija tulee huomioiduksi ja tasa-arvoisesti kohdelluksi ja toisaalta hän ymmärtää vallitsevan kulttuurin ominaispiirteet. Se vaatii koululta ymmärrystä opettaa toimintatapoja, eikä olettaa kaikkien niitä osaavan noudattaa. (Eskola

2008, 46-49). Oppiminen kulttuurien välillä on monensuuntaista. Myös nuorison alakulttuurit kuuluvat tähän sosiaaliseen esteettömyyteen. Esimerkkinä voisi pitää tietynlaisen vaatetuksen käyttämistä oman kulttuurin mukaisesti. Se on sallittavaa vapaissa oppimistilanteissa, mutta työturvallisuus- tai hygieniasyistä ammattiopinnoissa tai työpaikoilla se ei sovi.

Eräs ihmisten mahdollisuuksia rajaava tekijä on nykyisin tietotekniikka. Tietotekniisen saatavuuden haittoina ovat sekä taloudelliset että tekniset mahdollisuudet päästä jatkuvassa muutoksessa olevassa laite- ja ohjelmakehityksessä ajantasolle. Kognitiivisella puolella jatkuva kehitys vaatii ylläpitämään osaamistaan. Termien ja lyhenteiden kirjo rajaa tehokkaasti ikääntyvien tai vajaakykyisten omatoimista tietotekniikkaharrastusta. Merkittävänä haittana pidetään myös vieraskielisiä ohjeita. Sähköisten viestimien käytettävyys on vielä suurelta osin myös teknisesti haasteellista. Liikenne- ja viestintäministeriö on vuonna 2005 kirjannut ”Kohti esteetöntä viestintää”-toimenpideohjelman, jonka avulla oli tarkoitus saattaa suomalaiset tasarvoiseen asemaan tietoteknisten palvelujen saatavuudessa ja käytettävyydessä. Etenkin julkishallinnon verkkopalvelujen sisällöllinen esteettömyys ja saatavuus olivat painopisteinä. Seurantareportissa 2010 tunnustettiin toimenpiteiden vaatimattomuus ja kehoitettiin ottamaan paremmin huomioon vajaakuntoisten mahdollisuus osallistua sähköisten palveluiden käyttöön. (Liikenne- ja viestintäministeriö 2010).

Maahanmuuttajien opiskelun esteistä suurimpana pidetään kielivaikeuksista johtuvia ongelmia. Ammatillisen koulutuksen teoreettisuus ja ammattiaineiden käsitteellisyys vaatii hyvän kielitaidon, samoin sosiaalisen ympäristön muodostuminen. Heidän koulutuksensa vaatisi yksilöllisempää toteuttamista ja suomenkielen laajempaa harrastamista opintojen alussa. (Kilpinen 2009. 81-82).

4.3.4 Taloudellinen esteettömyys

Toinen helposti hahmotettava esteettömyyden laji on taloudellinen esteettömyys. Hyvinvointivaltio takaa kaikille jäsenilleen perustoimeentulon ja peruspalvelut, kuten terveydenhoidon ja lasten päivähoidon ja koulutuksen. Kuitenkin henkilön tai perheen käytettävissä olevien varojen puute helposti estää harrastamasta aivan mitä

tahansa ja kuinka usein tahansa. Kulttuuriharrastukset ja matkailu ovat tietenkin tärkeitä asioita, mutta niiden puutteen ei kuvittelisi syrjäyttävän ketään yhteiskunnasta. Sen sijaan opiskelun kustannukset voivat sen jo tehdäkin.

Taloudellinen esteettömyys on periaatteessa toisen asteen koulutuksessa hallittavissa oleva asia. Koulutus on osallistujalle ilmaista, kouluateria on ilmainen, osa koulumatkoistakin korvataan jollain muotoa. Kustannuksia tulee materiaaleista ja matkoista ja etenkin jo omillaan asuville opiskelijoille muu eläminen aiheuttaa kustannuksia. Suomessa ei siis pitäisi taloudellisia esteitä opiskelulle olla. Omien asioidensa priorisointi varmasti aiheuttaa tunteen, jonka mukaan opiskelu tulee rasitteeksi taloudelle.

4.3.5 Pedagoginen esteettömyys

Pedagoginen esteettömyys tarkoittaa sitä, että kaikilla on oikeus saada opetusta, oppia ja opiskella omien kykyjensä ja edellytystensä mukaisesti. Opetuksen tavoitteet määritellään siten, että ne vastaavat realistisesti yksilön taitoja. Sitä varmistamaan on olemassa yksilöllisiä tukitoimia, kuten esimerkiksi lukio-opetus, apuvälineitä ja sovellettuja aikatauluja opiskelussa. (Ammattikasvatuksen aikakauskirja 3.2011, 69).

”Pedagogisen saavutettavuuden perustekijöitä ovat oppimisympäristö, jossa opiskelija tuntee olonsa turvalliseksi ja jossa hän voi vapaasti ilmaista itseään ja omia ajatuksiaan. Pedagogisesti saavutettavassa oppimisympäristössä vuorovaikutus toimii tasa-arvoisesti eri osapuolten välillä.” (Invalidiliitto Ry:n www-sivut 2013).

Koulumaailmassa pedagogista esteettömyyttä voidaan käyttää inklusion synonyyminä. Käytännössä se voisi tarkoittaa erilaisten opetusmenetelmien käyttöä, oppimaan oppimisen harjoittelua, vaihtoehtoisia osaamisen näyttötapoja, arvioinnin monipuolistamista ja osaamisen tunnistamista. Myös tietotekniikan käyttö pedagogisena välineenä tuo sekä vapauksia, että vaikeuksia esteettömyyden varmistamiseen.

Erilaisten esteettömyyskategorioiden rajanveto on vaikeaa, kuten näiden määrittelyjen kautta voi havaita. Asiat riippuvat toisistaan; jonkin asian aiheuttama syy voi olla vaikuttamassa toiseen, joka sitten jo muodostuu esteelle etenemisessä. Esteiden ohit-

tamiseen on erilaisia mahdollisuuksia, ja vain avoin suhtautuminen antaa tilaa kokeille kuinka mahdollisimman moni opiskelija voisi selvittää itseään kiinnostavalla alalla lähtötilanteestaan huolimatta.

5 TUTKIMUS

5.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen lähtökohtana on opintojen esteettömyys niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka ovat alalle valituiksi tulleet. Koulutukseen pääsy on oma esteettömyysongelmansa, mutta siihen lienee yhteiskunnan realiteetit määräävässä asemassa. Samoin opiskelijan omat taustat ja ympäristö, jotka varmasti vaikuttavat opintoihin, ovat tutkimuksen ulkopuolella. Tällä tutkimuksella haetaan niitä seikkoja, joihin koulu ympäristönä, instituutiona ja työyhteisönä saattaa olla vaikuttavana tekijänä.

Opiskelun keskeyttäminen on aina ääri-ilmiö, joka näyttäytyy selkeänä tunnuslukuina. Oppimistulokset ovat niin yksilön kuin yhteiskunnankin taholta tärkeitä asioita. Niiden yhteismitallinen arviointi läpi oppilaitoskentän on mahdoton tehtävä. Koulun pitäisi kuitenkin olla huolissaan myös siitä, että jokaisen opiskelijan resurssit tulevat hyödynnettyä parhaalla mahdollisella tavalla. Kaikilta ei voi odottaa samanlaista tuotosta eikä kannata pyrkiä vain minimisuoritteeseen, koska sekin on yksilön kannalta huono valinta.

Kokemukseen ja aikaisempaan palautteeseen sekä aihetta sivuaviin tutkimuksiin pohjautuen olen tiivistänyt tutkimusongelmat seuraaviin kysymyksiin, joihin kyselyllä ja haastatteluilla haen vastausta.

1. Miten opiskelijat kokevat opiskelun mielekkyyden?

2. Mitä ongelmia opiskelija kokee kohtaavansa opiskelussa?

3. Miten opiskelua voitaisiin tehostaa?

5.2 Kohderyhmä

Työpaikkani on Tampereen seudun ammattiopiston (TREDU) Hepolamminkadun kampus. Uusi organisaatio aloitti vuoden 2013 alusta, joten käytän sen mukaisia termejä, vaikka tutkimukseni alkoi jo edellisen koulutuksenjärjestäjän aikana, ja taustamateriaaleissa käytetään Tampereen ammattiopistoa tai Hepolamminkadun yksikköä termeinä. On luonnollista että hain tutkimukseen kohderyhmän läheltä. Tavoitteena on löytää jotain omaa ympäristöä ja omaa virkatyötä hyödyntävää tietoa. Tarkoituksena ei ole löytää vastauksia maailmaa pelastamaan, mutta jos omaa toimintaa pystyy parantamaan, olemme edistyneet.

Varsinaisina asiantuntijoina koulunkäynnin ongelmissa ovat juuri ne opiskelijat, jotka ovat itse vaikeuksia kohdanneet. Erityisesti sellaiset, jotka ovat joutuneet jopa keskeyttämään opinnot. Heidän saamisensa haastatteluun suuremmin joukoin tuntui vaaralta, joten otin kohteeksi ensisijaisesti päättävät luokat. Heillä on pisin kokemus oppilaitoksesta ja saattaisi olla jopa omien kokemusten kautta analysoituna omaa historiaa.

5.3 Kysely

Tiedonhankintamenetelmiä on monia. Opiskelun esteiden selville saamiseksi käytävissä olisi ollut olemassa oppilaitoksen henkilökunnan monivuotinen kokemus ja viralliset tilastot. Halusin kuitenkin enemmän opiskelijoiden omaa näkemystä esiin, ja päädyin tekemään kyselyn kaikille päättävien luokkien täysi-ikäisille opiskelijoille. Survey-menetelmä on suurehkolle joukolle tarkoitettu tiedonhankintamenetelmä, jossa kysellään mielipiteitä ja taustamuuttujia, joiden avulla saadaan tilastollista näyttöä. (Hirsjärvi 2007, 130) Suorittamani kysely ei siis sinällään ole puhdas survey, koska taustamuuttujia ei tarvita. Kohderyhmää yhdistää sama elämäntilanne

koulutuksen ja iän suhteen, eikä sukupuolellakaan ole tässä merkitystä. Tavoitteena kun on löytää jotain konkreettista opiskelua haittaavaa syytä, joka voi olla hyvin yksilöllinen.

5.3.1 Kyselyn tausta-aineisto

Usean vuoden kokemuksella ammatillisen koulun opiskeluongelmista osasin jo ennakoida joitain asioita. Opiskelua pidetään haastavana, jos peruskoulussa on jäänyt monia asioita hyvin heikolle osaamiselle. Kokemukseen perustuen mm. matematiikan taidot ovat aika puutteelliset, vaikka Pisa-tutkimusten mukaan ollaan maailman huippua. (Opetusministeriön [www-sivut 2013](#).) Ammatillisen koulutuksen pakollisten matematiikan opintojen sisältö on sellainen, jonka pitäisi antaa jatko-opintokelpoisuus. Käytettävissä oleva opiskeluaika on kuitenkin tavoitteisiin verrattuna hyvin pieni, jos aikaa täytyy käyttää koko peruskoulun asioiden kertaamiseen. Tämä on siis empiiristä osaa ilman tutkimuslähteitä. Tosin Opettajalehdessä 8.1.2013 kerrottiin hurjia juttuja Turun ammattikorkeakoulussa tehdystä insinööriopiskelijoiden peruslaskutaidon testauksesta. Kyse oli vielä ylioppilaiden osaamisen tasosta.

Tampereen ammattiopiston laatujärjestelmään kuuluu opiskelijoille tehtävät kyselyt. INKA (EduCluster Finland [www-sivut 2013](#)) on Jyväskylän yliopiston ylläpitämä koulutuksen arviointijärjestelmä. Sen avulla koulutuksen järjestäjät voivat suorittaa vertaisarviointia, mutta myös yksittäiset oppilaitokset vaikkapa luokkakohtaisesti pystyvät näkemään vastausten perusteella tilanteensa ja reagoimaan niihin. Käytin taustamateriaalina tämän INKA-kyselyn tuloksia ja joiltain osin pyrin löytämään tarkennuksia sieltä esiin nousseisiin asioihin. Koko ammattiopiston palautteissa huomasin eri-ikäisten opiskelijoiden palautteen antamisen tason. Osa vastauksista oli hyvin monisanaisia ja perusteltuja, todella hyvin argumentoituja asioita, joita olisi kuunneltava herkällä korvalla. Osa hyvinkin vähäsanaisia, mutta joista asia jotenkin tuli esiin. Tässä omassa kyselyssäni yritin muotoilla kysymykset yksiselitteisimmiksi, jotta vastaaminen olisi helppoa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) tekee vuosittain kouluterveyskyselyn. (Kouluterveyskysely 2011.) Se on koskenut vuodesta 2008 myös ammatillisia oppilaitok-

sia, ja sen tulosten perusteella nostin myös muutamia kysymyksiä omaan tutkimukseeni. Sen mukaan kolmasosa pirkanmaalaisista ammattiopintoja suorittavista tuntee tarvitsevansa apua opinnoissaan. Lähes yhtä monen mielestä kouluissa työmäärä on liian suuri. Mistä se sitten koostuu, ja vaikuttavatko olosuhteet raskauteen, olisi mielenkiintoista tietää.

5.3.2 Tutkimusmenetelmä

Opiskelun esteiden tutkimiseen on käytettävissä useita lähestymistapoja. Tähän tutkimukseen valikoitui laadullinen menetelmä, jossa tiedonkeruutapana käytettiin kyselyä ja sitä täydennettiin vapailla vastauksilla saman aihealueen tarkentamiseksi. Tavoitteena oli saada erilaisia kokemuksia opiskelijajoukosta. Lukumäärä tai esiintyvyyys ei ollut merkitsevä, ainoastaan sellaisten asioiden esiin nouseminen, joka voisi antaa koulun henkilöstölle kehittämisideoita. Sen vuoksi myöskään taustamuuttujien, kuten sukupuoli tai opintoala, henkilöllisyydestä puhumattakaan, merkitys ei ollut oleellista. (Kuula 2006, 86-89)

Tutkimus voidaan määritellä poikittaistutkimukseksi, koska se suoritettiin yhtenä ajankohtana ja eri alojen opiskelijoille. Sen tuloksista voidaan havaita mahdollisesti vaikuttavia ilmiötä, mutta selittämiseen tarvittaisiin pidempiaikaista, pitkittäistä, tutkimusta. (Vastamäki 2007, 26-127.) Fenomenografista suuntausta edustaa ajatus siitä, että tutkija pyrkii löytämään vastaajien omat, henkilökohtaiset ajatukset ja kokemukset. (Aarros 2007, 178-179.)

Juha Varto on esittänyt ihmisen kokemusten tutkimisen olevan ns. ankara tiede, jota ei voi käsitellä määrällisenä ja idealisoituna. Laadullinen tutkimus ottaa huomioon yksilölliset tuntemukset ja toiminnan, aikaan ja tilanteeseen liittyen. Varto käyttää termiä ”elämismaailma” kuvaamaan ympäristöä, jossa sekä tutkittavat henkilöt, ilmiöt ja tutkijakin ovat osallisena. Se on siis olemassa olevaan aikaan sidoksissa. (Varto 2005, 13-14). Hän myös määrittelee tutkijan aseman tutkimuksessa kahdenlaiseksi. Tutkija voi olla neutraali ulkopuolinen seuraaja, tai elämään osallistuva, jolla on sama kokemuspiiri kuin tutkittavilla. Tässä tutkimuksessa katson olevani vahvasti osallistuva tutkija, koska tutkimusongelma on lähtenyt siitä ympäristöstä jossa työskente-

len ja omat asenteeni ja arvoni tulevat olemaan aina läsnä. Sen ei kuitenkaan pidä vaikuttaa tuloksiin kuin korkeintaan tulkintaa helpottavalla tavalla.

Laadullinen analyysi on raakahavaintojen yhdistelyä. Haetaan koko havaintoaineeseen sopivia lauseita ja sääntöjä, mutta poikkeukset ovat tärkeitä ottaa huomioon. Yhdistelyssä käytetään tilastollisia menetelmiä. Tulosten selittämisessä vertaillaan muihin tutkimuksiin ja omaa materiaalia voidaan käyttää anekdootteina vahvistamaan tai arvioimaan niitä toisella tavalla. (Alasuutari, 2001. 52-53)

Tutkimuksen otantamenetelmä valikoitui käytännön syistä hyvin suunnatuksi otannaksi. Paras tieto tutkittavasta asiasta olisi niillä opiskelijoilla, joiden opiskelussa on ollut eniten hankaluuksia. Kokemuspohjaisesti kuitenkin tiedettiin, että jo keskeyttäneiden saaminen tutkimukseen mukaan voi olla vaikeaa. Oppilaitoksessa olevat onnistutaan kyllä tavoittamaan. Toisaalta jokainen kolmannelle luokalle edennyt opiskelija on varmasti kokenut siihen mennessä jo omakohtaisiakin hankaluuksia, joten he ovat oiva tiedonlähde. Lisäksi he ovat jo enimmäkseen täysi-ikäisiä, joten kyselyn lupa-asiat on helpompi hoitaa täysivaltaisen henkilön kanssa. (Kuula, 2006)

Vastaukset annettiin Likertin asteikosta kehitetyllä versiolla, VAS-mittarilla. (Visual Analogue Scale). Siinä väitelauseisiin vastataan asettamalla omaa mielipidettä vastaava kohta janalla, jonka ääripäiksi on määritelty ”Täysin samaa mieltä – Täysin eri mieltä” (Aaltola & Valli 2007, 119-120). Sähköisessä kyselyssä sen toteutus on helppoa, ja antaa vastaajalle mahdollisuuden pehmentää vastauksen tarkkojen määrittelyjen rajoista. Vastausten tulkinnassa voidaan määrittää rajat, jonka mukaan ne luokitellaan, mutta tässä tutkimuksessa ei tätä tilastollista menetelmää juurikaan käytetty.

Avoimien vastausten analysoinnissa käytettiin vastausten teemoittelua, jonka mukaan tulokset esitetään. Niidenkään tilastolliselle käsittelylle ei ole tarvetta tässä tutkimuksessa.

5.3.3 Kyselylomake

Kysely toteutettiin ZEF-ohjelmalla (ZEF www-sivut 2012). Se on oppilaitoksen käytössä oleva sähköinen kyselyohjelma, joka on parhaimmillaan pienten ja nopeiden mielipide- ja palautekyselyjen teossa. Sen datan tilastollinen käsittely vaatii sitten joidenkin ohjelmien käyttöä, mutta tähän tarpeeseen se riitti. Mielipideväitteisiin voi vastata valitsemalla hiirellä palkista omaa näkemystään kuvaavan kohdan. Ohjelma tulosti vastausten keskiarvon. Sanallisten vastausten antaminen oli helppoa, ja tulostukseen saatiin kaikki aihetta koskevat vastaukset peräkkäin.

Kyselyn kysymysten määrä pitäisi rajoittaa vain muutamaan kymmeneen, koska vastaajien mielenkiinto herpaantuu. (Aaltola & Valli 2007, 102-105). Kyselyssäni kysymyksiä on 70 ja se on runsaasti yli suositusten. Pohdin kysymysten määrää ja jaoteltua pitkään. Perustelin kysymysmäärää sillä, että kysymykset ovat hyvin yksinkertaisia ja yksiselitteisiä. Samaan kysymysväitteeseen ei saa tehdä useampaa vaihtoehtoista kysymystä, koska vastaajan tulkinta voi olla silloin erilainen kuin kysyjän. Lisäksi kysymysväitteet jaoteltiin pienempiin ryhmiin, jotta ne olisivat teemallisesti johdonmukaisia (Aaltola & Valli, 2007, 136). Vastaussivun paremman käytettävyyden vuoksi oli myös syytä palastella kysymykset lyhempiin sarjoihin. Ne mahtuivat tietokoneen näytölle ilman näytön selaamista. Kysymyksiä testattiin muutamalla koehenkilöllä ja kyseltiin mielipiteitä sekä kysymysten laadusta että määrästä. Yllätyksekseni aikuiset eivät jaksaneet vastata niin moneen kysymykseen, mutta opiskelijoiden mielipiteen mukaan kysely oli helppo ja jopa mielenkiintoinen. Luotin siis nuorten näkemyskseen ja jatkoin valitsemallani tiellä. Aikaa kyselyyn kului 15 - 30 minuuttia, jonka vuoksi mahdollisuus sen tekemiseen jonkin oppitunnin aikana olisi ollut suotavaa.

Jokaisessa väitelauseessa oli mahdollisuus sanalliseen kommentointiin. Itse asiassa se oli kysymysten perimmäinen tarkoitus, koska varsinaisten väitelauseiden tilastollisen käsittelyn avulla voisi saada vain suuntaa antavia näkemyksiä. Vapailta sanallisista vastauksista voi provosoitua näiden väitteiden kautta, ja niiden informaatio on se mitä etsitään. Lisäksi jokaisen kysymysryhmän jälkeen oli vielä mahdollisuus jonkin mieleen tulleen asian kirjoittaminen.

Kyselylomake on liitteenä 1. Se poikkeaa ulkonäöllisesti selainpohjaisesta versiosta, mutta kysymykset ja jaottelut ovat samat.

5.3.4 Kyselyn suorittaminen

Lähetin kyselyn sähköpostilla kaikille päättävälle luokille helmikuussa 2013. Heidän joukkonsa on pääsääntöisesti täysi-ikäisiä, joten uskoin tavoittavani siten parhaiten kohderyhmää, joka ei tarvitse huoltajien suostumusta kyselyn suorittamiseen. Oppilaitoksen sähköpostin käyttö on vielä opiskelijoilla hyvin satunnaista, joten lähetin lisäksi ryhmänohjaajille viestin, että he muistuttavat postin seuraamisesta ja mahdollisesti vielä antavat mahdollisuuden siihen vastaamiseen sopivassa tilaisuudessa. Kysely oli auki kuukauden ajan, koska sinä aikana vaihtui opiskelujakso, ja koulun ulkopuolella olevat työssäoppijat ehtivät näin vastaamaan halutessaan.

Saatekirjeessä (Liite 2) esiteltiin kyselyn perustelut ja kohderyhmätoive. Saate pyrittiin kirjoittamaan ikäluokalle sopivalla tavalla epämuodolliseksi, kuitenkin asialliseksi ja informatiiviseksi. Tällä jakelumenetelmällä kaikkien kampuksen täysi-ikäisten opiskelijoiden oli mahdollista vastata, ketään ei rajattu ulkopuolelle. Periaatteessa yli 300 nuorta sai mahdollisuuden vastata ja olisi ollut teknisesti mahdollista tulokset käsitellä kaikki tulokset lähes yhtä vaivattomasti. Muutamalle kohdennetulle ryhmälle lähetin varmistusviestin, että saisin varmasti heiltä kannanottoja.

Kohderyhmän rajaamisessa oli ensin tarkoitukseni valikoida vastaajiksi henkilöitä, joiden opiskelulla on ollut huomattavasti hankaluuksia, mutta totesin sen toteuttamisen koko kampuksen alalla liian työlääksi. Sain yksittäisten eronneiden opiskelijoiden yhteystietoja, mutta heidän tavoittamisensa oli haasteellista.

6 TULOKSET

6.1 Vastauksien määrä

Kyselyyn kävi vastaamassa 80 opiskelijaa, joista 20 % jätti kyselyn kesken. Epäilykseni liian monesta kysymyksestä oli varmasti syynä väsymykseen. Toisaalta taas kovin positiivisena koin sen, että 27 vastaajaa jätti yhteystietonsa, mikäli haluaisin tarkentaa jotakin kohtaa. Tilastollisesti 80 opiskelijaa 300:sta mahdollisesta vastaajasta ei ole kovin mairitteleva tulos. Kun kuitenkin vastaajia oli kymmeniä, jonkinlaista opiskelijajoukkoa se edustaa, ja olen tyytyväinen tähän määrään.

6.2 Vastausten luokittelu

Kyselyohjelmaan ryhmiteltiin väitelauseet otsikkokohtaisesti, vaikka niiden avulla saatava informaatio sitten luokiteltiin toisella periaatteella. Kyseessä ei ollut niinkään varmistaa vastausten reliabiliteettia, vaan antaa mahdollisuus ymmärtää kysymys eri tavoin ja silti tuottaa tavoiteltuun asiaan vastaus.

Ensisijaisena tavoitteena oli saada vastauksia koulusta johtuviin syihin opiskelun etenemisesteenä. Osan kysymyksistä saattoi kuitenkin tulkita laajemmin, joten tässä tapauksessa jätettiin huomioimatta opiskelijasta itsestään tai hänen siviiliympäristöstään johtuvat tekijät. Osa niistä kuitenkin on koululle arvokasta tietoa siinä mielessä, että ne saattavat selittää käyttäytymistä, vaikka oppilaitos ei sinällään pysty niihin vaikuttamaan.

Opiskelun esteitä koskevien vastauksien luokittelu oli hyvin konkreettista. Jaoin vastaukset aihealueisiin, saadakseni ne koottua selvemmin kohdistumaan koulun toimintoihin.

Koulutuksen järjestelyt. Näihin kuuluu koulun sijainti, infrastruktuuri, ympäristö, sisäilma, aikataulutukset, kuten jaksojärjestykset, lukujärjestykset ja tuntijaot, oppimisympäristön välineistö, työtilat, ergonomia, tietojärjestelmät ja tiedottaminen.

Opetussuunnitelma. Opetussuunnitelmaan liittyy sen sisältö, tavoitteiden laajuus, opiskelun ajoitus ja jakautuminen ajallisesti tai opetusmenetelmällisesti sekä arviointi.

Opetustoiminta. Tähän kategoriaan liittyy kaikenlainen kommunikaatio opetustilanteissa, opettajien käyttäytyminen, asenne, opetusmenetelmät, yksilöllistäminen, joustavuus, ja koettu opittavan asian vaatimustaso.

Opiskelijahuolto. Opiskelijahuolto pitää sisällään tukitoimien saatavuuden, niiden hyödyllisyyden, ruokailun, terveydenhuollon ja turvallisuuden.

Opiskelijat. Tässä ryhmässä vastaukset sisältävät toisista opiskelijoista aiheutuvat haitat opiskelulle. Lähinnä kyse on häiriöistä, kilpailusta, kiusaamisesta, luottamuksesta ja ryhmähengestä.

Näistä alueista oli saatavissa myös määrällistä tietoa. Pienen vastaajamäärän vuoksi en halunnut tilastollista käsittelyä vastauksille, mutta koska ohjelma tuotti pyytämättä vastausten keskiarvon, niin muutamaan kysymykseen oli helppo katsoa keskimääräinen mielipide. Esimerkkinä kovasti ilahduttavaa oli nähdä, että n. 80% vastaajista oli omasta mielestään oikealla alalla, eikä kokenut minkään haitanneen opiskelua. Vielä useampi ilmoitti välien luokkakavereidensa kanssa olevan hyvät ja itsetunto on kouluaikana parantunut.

6.3 Tulosten analysointia

Tulosten yhteenvedoista on ensiksi korostettava sitä, että niistä haettiin yksittäisiä kokemuksia opiskelun haittatekijöistä. Niillä ei ole yleistettävää arvoa, vaan haetaan opiskelijälähtöistä kokemusta ja huomioita. Sen vuoksi näin subjektiivista kokemuksesta ei voi leimata oppilaitosta, henkilökuntaa tai opiskelijoita paremmiksi tai huonommiksi. Näillä tuloksilla on kuitenkin vakavasti otettava keskustelun pohja, kuten laatujärjestelmän palautteilla yleensä on.

Väitelauseiden likert-asteikon keskiarvot antavat suuntaa mielikuville, mutta niiden hajontaan sopii myös hyvin erilaisia vastauksia. Niitä täydentämään haettiin aiheeseen liittyviä assosiaatioita avoimilla sanallisilla vastauksilla. Näiden sanallisten vastausten perusteella ymmärsin, kuinka haastava laji olisi määrällisen kyselyn tekeminen niin, että yksilön kokemuksista voisi jotain oppia.

6.3.1 Koulutuksen järjestelyt

Kyselyssä esille tulleita näkemyksiä oppilaitoksen sijainnin, koon ja ympäristön suhteen löytyi laidasta laitaan. Jonkun mielipiteen mukaan pienessä yksikössä olisi rauhallisempaa ja tiiviimpää yhteistyötä kaikkien kesken, joka saattaisi tätä vastaajaa auttaa paremmin oppimaan. Toisen näkemyksen mukaan taas isossa yksikössä on mahdollisuuksia enemmän. Oppilaitoksen sijainti sen sijaan aiheuttaa koulumatkoissa huomattavia hankaluuksia, vaikka kaupungin bussit kulkevatkin kohtuullisen hyvin. Etenkin toiselta paikkakunnalta tulevien päivittäiset koulumatkat saattavat kestää kohtuuttomasti.

”Nykyään kuljen autolla mutta kun kuljin bussilla, jouduin kulkemaan 2 eri bussilla jotka molemmat kulkee kerran tunnissa ja ei tietenkään koskaan sopivasti toistensa kanssa. Mm avoimet ovet ja kotiväenpäivät kun pitäisi mennä kouluun viikonloppuna, kumpikaan näistä busseista ei kulje.”

”Koulumatka 68km matkalla vähintään yks vaihto. menomatka kestäis noin 1,5h ja tulomatka kellonajasta riippuen 1,5- 3,5h.”

Työtilat, sisäilma ja ergonomia nousivat joissain vastauksissa esiin. Opetusvälineistä kyselyssä ei varsinaisesti kysytty mitään, mutta toivomus enemmän tekemällä oppimisesta tarkoittaisi käytännössä laitekannan lisäämistä ja uudistamista. Laitekannan ja ohjelmistojen ajanmukaisuudesta oli joitain mainintoja, mutta niiden ei kuitenkaan katsottu olevan oppimista haittaavaa.

Koulun toiminnan aikataulutukset, kuten jaksojärjestelmä ja lukujärjestykset, eivät tässä kyselyssä nousseet kovin vahvasti esiin. Lukujärjestyksen vaihtuminen 5-7 ker-

taa vuoden aikana saattaa aiheuttaa aluksi hankaluuksia. Toisaalta taas se tekee vuodesta vaihtelevamman ja joidenkin aineiden opiskelusta tiiviimpää.

Kampuksen koko tuo välitunteihin käytännön hankaluuksia. Opiskelijakahvio on kampuksen toisella laidalla, ja lyhyen tauon aikana siellä ei ehdi kunnolla käymään. Välipala-automaatteja ja kahvinkeitto mahdollisuutta toivottiin muihinkin rakennuksiin. Käytännössä niitä on jo olemassa, mutta opiskelijoiden liikkuminen eri osastojen välillä on hyvin harvinaista. Virkistysmahdollisuus olisi siis oltava lähellä omaa toimintaympäristöä.

Kysymys ryhmäkoon vaikutuksesta opiskeluun ei herättänyt paljoa kommentteja. Ne tilanteet, jotka opettaja kokee häiriönä, eivät välttämättä olekaan opiskelijoiden mielestä sellaisia ja siksi niitä ei pidetty tärkeänä. Pienryhmän yksilöllisempi opetus toteutuu myös erään kommentin kuvaamalla tavalla, johonka suhtautuminen on ristiriitaista:

”Meidän ryhmä on jo tarpeeksi pieni kun yli puolet porukasta on tippunut matkasta. Mutta pienet ryhmät ovatkin parempi ympäristö minulle oppia”

Kaiken kaikkiaan tiedonkulku koettiin ongelmaksi jälleen kerran. Siitä valittaa henkilökunta eri tasoilla ja myös opiskelijat. Asiaa on pyritty eri tavoin korjaamaan teknisten apuvälineiden kehittymisen myötä. Käytännössä paljon asioita on saatavissa selville omatoimisesti. Koulun kotisivut, intranet, sähköposti, eri toimijoiden some-sivut, ilmoitustaulut, viikkotiedotteet, info-tv, kuulutukset ja tiedotustilaisuudet. Opiskelijat odottavat tiedottamisen olevan henkilökohtaisemmin tavoitettavaa, eli että opettajat kertoisivat hyvissä ajoin mitä poikkeavaa ohjelmaa on tulossa. Oma kokemukseni henkilökunnan edustajana on, että kovin usein täytyy aktivoitua selaamaan näitä sähköisiä välineitä, jos pyrkii pysymään ajan tasalla mitä yhteisössä tapahtuu. Oppilaitosmaailmassa on nykyisin kovin paljon toimijoita, joiden asiat koskettavat opiskelijaa, ja jotka olettavat opettajien välittävät tietoa. Tiedon määrän hallinta on todellinen ongelma, joka ei poistu olettamalla toisten sen tekevän.

6.3.2 Opetussuunnitelma

Opetussuunnitelmaan liittyvät vastaukset koskettelivat koulumuotoisuutta, sisältöjen hyödyllisyyttä ja opintojen nopeuttamista. Vastausten sävy oli hyvin positiivinen. Ymmärrettiin tutkintoon sisältyvien aineiden välttämättömyys koulutuksen antaman jatko-opintokelpoisuuden vuoksi, vaikka ei niistä aina pidettäisikään. Ammatillisten aineiden sisällöt nähtiin hyvinä, toteutukset sitten vaihtelivat.

”Koulun tarkoitus on antaa pohja elämää varten, yhdeltä alalta voi työllistyä niin moneen paikkaan, että vain tarpeellisen opettaminen on mahdotonta. Tarpeellinen ja hyödyllinen riippuu kovin ihmisestä ja tulevaisuuden suunnitelmista. Toki tietysti samalta pohjalta voi ajatella, että osa opetetuista asioista on tarpeettomia. Tai ainakin tässä elämänvaiheessa tuntuu, tulevaisuudesta kun ei kukaan tiedä.”

Jos edellä oleva lainaus olisi kaikille opiskelijoille yhtä omakohtainen, opiskelun motivaatiossa ei olisi korjattavaa.

Joitakin kommentteja tuli opiskeluajan pituudesta. Toisten mielestä opiskeluaikaa voisi lyhentää tehostamalla ajankäyttöä tai tunnustamalla osaamista enemmän muilla keinoin. Ilmeisesti turhautumista aiheutti se, että hyväksi lukemisesta huolimatta opiskeluaika ei lyhentynyt, vaan ainoastaan väljentyi. Oli myös kommentteja nykyisen opiskeluajan riittämättömyydestä. Opetussuunnitelman tavoitteet saattavat tuntua kovilta, ja siksi tuntuu, että kolmessa vuodessa siihen ei kykene.

”Alan asiat oppisi helposti kahdessaakin vuodessa.”

”Nyt on jo liian tiukkaa, päin vastoin opiskeluaikaa tulisi pidentää jotta kaikki opinnot kyettäisiin käymään rauhassa tunnilla.”

Oppilaitoksen toimintojen tai opetussuunnitelman sisältöä on vaikea arvioida ennen opiskelua, koska yleensä ei vielä siinä vaiheessa tiedä alasta mitään. On vain luotettava siihen, mitä koulutuksen järjestäjä tarjoaa. Opetussuunnitelman toteuttaminenkin on jokaiselle opiskelijalle ainutkertainen kokemus, joten siihen lienee vaikeaa ottaa kantaa.

6.3.3 Opetustoiminta

Tähän kategoriaan löytyikin sitten runsaammin kannanottoja. INKA-kyselyn perusteella osasin sitä odottaa, ja halusin tarkentaa, miten opiskelijat opetusta tarkkailevat. Opetustilanne on kovin henkilökohtainen ja kokemukset subjektiivisia. Myös kyselyn ajankohta vaikuttaa siihen, mitkä asiat ovat pinnalla.

Vastaajista n.75% pitivät opettajia mukavina ja asiallisina. Toisin päin kysyttäessä alle kolmasosalla on tuntemuksia opetustilanteen ahdistavuudesta opettajan käytöksen takia. Sitä ei erikseen selvitetty, kohdistuiko tilanne juuri kyseiseen opiskelijaan, vai vaikuttiko tunnelma yleisesti oppimistilanteessa. INKA-kyselyssä palautteet olivat henkilökohtaisempia ja joskus kohdistettuja tiettyihin henkilöihin, tässä ne pysyivät yleisellä tasolla. Tasapuolisuuden vuoksi on sanottava, että INKA-palautteessa annettiin myös tunnustusta ja kehuja nimeltä mainiten.

Mainintoja tuli opettajien substanssiosaamisen tasosta, asenteesta opiskelijoihin, kommunikointitaidoista, sekä muun työn tuomasta kiireestä ja poissaoloista opetustilanteesta.

”Ongelmia on tullut opettajien kanssa. Osa heistä ei vain ole opettaja materiaalia eivätkä he ymmärrä nuoria. Eivätkä tiedä kuinka opettaa niin että oppilaat myös oppisivat ne asiat. Osa opetuksesta on huono tasoista joten se laskee myös mu,eroita ja koulumenestystä.”

Opettajien asennoitumisesta sekä työhönsä, että opiskelijoihin, oli muutama ikävänoloinen kommentti. Niiden yleistäminen ei ole suotavaa, mutta varmasti ajattelun aiheita on omissa sanavalinnoissa, jos opiskelija tulee nolatuksi opiskelutilanteessa. Ulkonäön tai pukeutumisen arvostelu ja sukupuoleen liittyvä vähättely nousivat mainintoina esiin. Jonkun kommentin mielestä arviointi tapahtuu muiden syiden kuin osaamisen arvioinnin kautta.

”Ainakin 3-4 opettajaa on antanut numeroita ulkonäköni perusteella. Vaikkeivat sitä myönnäkään.”

”Eräskin kommentti oli: ”jos minun pojallani olisi kulmakoru, hän saisi korvillensa saman tien.”.”

Opetusmenetelmien vaihtelevuutta toivottiin. Erityisesti luentotyypinen opetus tuntui saavan negatiivista palautetta. Paikallaan oleminen ja teoriaopetus saattavat olla tuskallista, joka sitten provosoi häiriökäyttäytymiseen. Tässä on huomattavia henkilökohtaisia eroja. Näennäisen passiivinen tiedon vastaanotto voi toisille olla hyvä tapa käsitellä tietoa samalla, kun ei aktiviteettia tarvitse hajauttaa itselle epätyypilliseen toimintaan. Opiskelijajoukko on aina heterogeeninen, joten tuo monipuolinen menetelmien käyttö antaa jokaiselle jotain.

Jaettavaa materiaalia toivottiin sekä paperisena, että sähköisenä versiona. Saattaisi olla hyvä toteuttaa laajempi materiaali sähköisenä ja tehdä siitä jaettavat, jopa selko-kieliset tiivistelmät paperisena.

Työn tekemistä oppimisen välineenä pidettiin yleisesti hyvänä. Koulussa, omassa ryhmässä opettajan ohjauksessa työn tekeminen on tuttua ja turvallista. Siitä vallitsi harras yksimielisyys. Tehtävien haasteellisuus ja tehokkuus kyseenalaistettiin osittain. Ohjauksen saamista tarvittaessa pidettiin tärkeänä, jolloin pieni ryhmä koko ja opettajan paikalla oleminen tulkittiin hyväksi opettajan toiminnaksi. Työssäoppiminen yrityksissä ei saanut aivan yhtä varauksetonta kannatusta. Usean mielestä nykyinen määrä tuntui sopivalta, mutta toivottiin myös enemmän mahdollisuuksia paikan valintaan ja jaksojen ajoitukseen. Työn tekemisen oppi paremmin, koska samaa työvaihetta toistettiin useammin ja kyse oli oikeasta, tarpeellisesta työstä. Epäilyjä tuli siitä, jäikö jotain oleellista oppimatta, kun työpaikalla tehtiin vain tietäntyyppistä tehtävää.

”Työssäoppiminen on se paras keino oppia työelämää ja alansa hommia. Kun pääsee tekemään hommia käytännössä, asiat jäävät myös paremmin muistiin.”

”Enemmän käytäntöä kiitos.”

Työssäoppimisen lisääminenkin oli ymmärrettävää, koska se saattaa olla palkallista ja samalla varmistellaan työpaikkaa koulun jälkeen. Usko omaan työllistymiseen oli korkealla ja koulun odotettiin olevan mukana myös valmistumisen jälkeisessä sijoit-

tumisessa. Monesti juuri vaikeasti työllistettävän kanssa on jo kouluaikana haettu sopivia työssäoppimispaikkoja, jonka kaltaisiin voisi olla mahdollista sijoittua myöhemminkin. Varsinaisesti oman alan työpaikka ei ollut oleellinen vaan työllistyminen. Opettajien asennetta työssäoppimisen järjestelyjen suhteen kritisoitiin. Opiskelijat tunsivat joutuvansa yksin selvittämään asioita. Toisille voi olla ylitsepääsemätön raja ottaa ensimmäinen kontakti työpaikkaan.

Ammattiosaamisen näytöt ovat tulleet pakolliseksi osaksi opintoja. Niiden toteuttaminen on hyvin kirjavaa. Hyväksyttäviä menettelytapoja on useita ja niiden pitäisi olla arvioinniltaan vertailukelpoisia. Opiskelijoiden mielipiteet näytöistä vaihtelivat laidasta laitaan. Joidenkin mielestä niistä on vaikea saada parasta arvosanaa, toisten mielestä taas ne ovat liiankin helppoja. Tärkeänä huomiona pidin mainintaa, jonka mukaan näyttötilanteen jännittävyys tekee paineita suoritukselle, ja saattaa vaikka pilata sen. Ammattiosaamisen näyttö perustuu harjoitellun asian omatoimiseen osaamiseen. Mahdollisuuksien mukaan sen pitäisi olla työpaikalla tapahtuva todellinen työtehtävä.

”(Näytöt) aiheuttavat yllättävän paljon (stressiä), lähinnä tilanteen painostavuuden vuoksi. Paikalla on yksi opettaja, joka arvioi näyttöä ja on vielä luonteeltaan sellainen, jolta on vaikea kysyä. Joten näytöt aiheuttavat ongelmia, myös aihealueet joita näytöt käsittävät käydään usein vain pintapuolisesti lävitse.”

Uuden teknologian hyväksikäyttö sopii nykyopiskelijoille paremmin kuin vanhoille opettajille. Tämä arviointi perustuu omakohtaisiin kokemuksiin vanhana opettajana. Nuoret ovat syntyneet sen tekniikan keskelle, jonka vanhemmat ovat joutuneet aikuisiällä opiskelemaan. Puhutaan diginatiiveista. Tekniikan täytyisi tuoda jotain lisäarvoa opettamiseen, ei vain muoti-ilmiötä. Vastaukset opiskelijoilta olivat yllättävän konservatiivisia. Heidän mielestään kaikki mahdollisuudet kyllä annetaan käyttöön, mutta samalla internetin valjastaminen ainoaksi tietolähteeksi alkaa jo kyllästyttää. Olisin jopa aistivinani opettajan kaipuuta.

Sosiaalista mediaa käytetään myös nykyään opiskelussa. Sillä on monta oivaa kohdetta, vaikkapa yhteydenpitovälineenä työssäoppimisajalla. Se on korvannut sähkö-

postin kommunikaatiovälineenä, ja opiskelijoiden tavoittaminen on varminta sitä kautta. Tulkitsin opiskelijoiden vastauksista, että he eivät nykyistä enempää myöskään kaipaa sosiaalisen median kautta oppimista. Olisikohan niin, että kun vapaa-aika täyttyy siitä, halutaan rajata koulua pois. Kukaan ei maininnut somen tai tietotekniikan olevan esteenä opiskelulle. Päinvastoin, todennäköisesti kaikilta löytyy laitteet sen mahdollistamiseen.

Väite: Facebookia tai muuta sosiaalista mediaa käytetään jo tarpeeksi hyväksi koulutuksessa.

Vastaus 1: LUOJAN KIITOS EI OLLENKAAN!!!! Ja se on mielestäni tarpeeksi:D

Vastaus 2: Voisi sosiaalista mediaa käyttää paremmin hyödyksi opiskelussa, koska nykyään ja ala-aste ikäisillä on oma kännykkä, tietokone tai tabletti käytössä.”

Kysymykseen opiskelijoiden erityisosaamisen tai vahvuuksien hyödyntämiseen, tuli muutama kommentti. Ne olivat positiivisia muistoja, jolla on ollut kannustava vaikutus muuhun opiskeluun. Yleensäkin opiskelijan positiivinen huomioiminen on jäänyt mieleen ja vaikuttanut myös opiskeltavan aineen oppimiseen. Opettajan ja opiskelijoiden välinen kommunikatio vaikuttaa siis oppimistuloksiin.

6.3.4 Opiskelijahuolto

Opiskeluun liittyvä hyvinvointi ja infrastruktuurin ylläpito ovat aina vaan tärkeämpi ja kasvavampi osa kouluyhteisöä. Siinä missä 1980-luvulla vielä selvittiin kahden kerroksen johtamisella, toimisto-, siivous- ja vahtimestaripalveluilla, kouluruokailulla ja terveydenhoitajalla, nykyisin joka koulussa opetuksen rinnalla kulkee mittava määrä tukitoimijoita. Tekniikan kehitys toi mukanaan tietotekniikan henkilöstön, niin suunnittelijat, ylläpitäjät kuin tukihenkilötkin. Opiskelijoiden ongelmien huomaamisen myötä tulivat sosiaalikirjasto- ja koulupsykologit, erityisopettajat ja ohjaajat. Opinto-ohjaajien toimenkuvien laajentuminen lisäsi heitä, kansainvälistyminen tarvitsee tekijänsä, on laatu- ja järjestelmänhenkilöstöä ja erityisesti kasvanut ryhmäprojektityöntekijöitä. Kaikki tämä kasvanut joukko tarvitsee tietenkin koordinaattoreita ja johtajia, joten ei liene ihme, että kustannusten kattamiseen tarvitsee vähentää opetusta. Tämä näkemys ei vähennä sitä työn arvoa, jota henkilöt tekevät. Se vain kuvaa

kehityskulkua, jolla opetus täytyy nähdä muuna kuin opettajan toimesta tapahtuvana vuorovaikutuksena.

Opiskelijakommentit olivat jonkin verran kriittisiä näitä opiskelijahuoltotoimia kohtaan. Kysyin kovin kevyesti ja yleisesti asiaa, joten tulkitseen niitä INKA-palautteita ja omaa kokemustani vasten. Terveystenhoito ei ole koulun toimintaa, mutta koululla on olemassa kokopäiväinen terveydenhoitaja, välillä kaksikin, ja lääkäri käy viikoittain. Kun kyseessä on yli tuhannen opiskelijan yksikkö, aina ei saa flunssalomalappua heti. Laastarin saa kyllä välittömästi. Terveystalan alimitoitus näkyy tässä. Oppilaitoksessa oleva vakituinen terveydenhoitaja on kuitenkin hyvä turva, sillä hän akuuttitapauksissa hän on aina saavilla ja opiskelijahuoltoryhmän jäsenenä tiedon siirto puolin ja toisin toimii. Opiskelijakritiikki kohdistuu siis vain palvelun resursseihin.

Toinen selvästi esiin noussut asia on opiskelijaruokailu. Kouluruoan tasosta on aina mielipiteitä. Tässä tapauksessa saattaa vielä näkyä pari vuotta sitten toteutettu palveluntuottajan vaihtaminen. Aiemmin koululla oli palkattua henkilökuntaa ja opiskelijoita, jotka tekivät ruuan. Toiminta siirrettiin kaupungin omistamalle yritykselle, ja se aiheutti tunteita. Vanhimmat ikäluokat voivat palautteessaan tuoda näitä tunteita esiin. Nuoremmilla ei ole vertailukohtaa, joten siltä osin asia korjaantuu. Varsinaisesti tärkeä huomio on tilojen riittämättömyys. Opiskelijat kritisoivat jonottamista ja ahtautta. Se vaikuttaa siihen, että voidaan jättää käyttämättä ilmainen ruokailumahdollisuus kokonaan, tai lähteä koulun ulkopuolelle. Opiskeluhyvinvoinnin tärkeä osa on terveellinen ruoka ja lepo hetki työpäivän aikana. Se ei tällä hetkellä toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Ongelma on tiedossa, seuraavaksi valmistuva rakennus korvaa tilaongelmaa ja aikataulujen jaksotuksella saadaan väljennettyä ruokailuhuonon ympäristöä miellyttävämmäksi.

”Viimeisen vuoden aikana ruokailuajat ovat menneet päällekkäin, eli ruokailutila on ihan täynnä oppilaita. Ekana ja tokana vuonna oli ruokailu paremmin järjestetty.”

Turvallisuutta pidettiin itsestäänselvyysnä koulussa. Ympäristöä hoidetaan, vahtimestarit ja siivouspalvelut ovat näkyvää toimintaa. Työturvallisuus kuuluu jokaiseen alaan tärkeänä osana. Koulusurmien tuoma itsestäänselvyksien ehkä liioittelevakin

tarkastelu on kuitenkin aiheuttanut hermostumista. Liiallinen asioiden esilläpito väärällä tavalla aiheuttaa pelon lisääntymistä. Kaikenlaiset varautumissuunnitelmat ovat tietenkin hyvä asia. Ne täytyy tuoda myös opetuksessa esiin, mutta asiallisesti.

Tässä kyselyssä ei muita opiskelijahuollon palveluita tuotu esiin. Tosin vain hieman yli puolet vastanneista sanoi tuntevansa tukitoimia tarpeeksi. Opinto-ohjausta pidetään toimivana. Sen resursseja on muutaman vuoden sisään lisätty, joten se näkyy myös lisänsen tyytyväisyyttä. Yleensäkin ohjaustoimintaa pidettiin hyvänä. Uskoisin opiskelijoiden olevan jäävejä arvioimaan opiskelijahuollon kaikkia osia, koska ne eivät tule välttämättä koskaan tämän laajemmin esille heidän elämässään.

Väite: Tiedän opiskelijoiden tukipalveluista tarpeeksi.

Vastaus: ...Niin mistä?

6.3.5 Opiskelijat

Tätä opiskelun osa-aluetta olen tarkkaillut mielenkiinnolla koko urani ajan. Mistä syntyy luokkaan kannustava, opiskelumyönteinen ilmapiiri, jossa kaikkien on hyvä olla. Tai sitten kaiken aikaa negatiivinen, kyynistävä, pelottava, jonka vuoksi opiskelu häiriintyy tai loppuu kokonaan. Tässä kyselyssä pyrin löytämään vahvistusta joillekin uskomuksilleni. Vastauksista ei kuitenkaan löytynyt mitään vakavaa huolenaihetta. Oletin kiusaamisesta olevan kommentteja, mutta ne olivatkin hyvin ymmärtäviä huomioita.

”Pieni ”kettuilu” on ihan normaalia, joten en ole kokenut mitään häiritsevää.”

”...olen kovaääninen, ja käytän huumoria puheessani paljon. Ikäväkyllä joku siitä saattaa ottaa itseensä, vaikka läppä kuinka hyvän tahtoista olisi.”

Eniten oppimistilannetta häiritsee jatkuva levottomuus. Levottomuutta aiheuttavat opiskelijat, joilla ei ole tasolleen oikeanlaista haastetta. Vilkkaat ja nopeasti oppivat vaativat enemmän tekemistä. Rauhalliset ja nopeat pystyvät olemaan jonkin aikaa ilman levottomuuttakin. Hitaille oppijoille tekemistä varmasti riittää, mutta jos op-

pimisessa on vaikeuksia, liian haastavat tehtävät aiheuttavat turhautumista, joka taas näkyy häiriökäyttäytymisenä. Tämän asian tuntee jokainen opettaja.

”...välillä kyllä tunnil häiritsee jos liikaa joku puhuu”

”On paljon niitä joita opiskelu ei kiinnosta.”

Opiskelijoilta kysyttäessä asia ei ole aivan samanlainen. Tämä kysely ei tosin riitä evidenssiksi asiasta, mutta viitteitä sain. Kaikki eivät pidä luokassa olevaa liikehdintää ja ääntä häiritsevänä. Järjestyksenpitoon kuluva aikaa tunnista kylläkin. Opintoja voisi nopeuttaa, jos keskittyttäisiin vain opiskeluun. Hyvin harvoin opiskelijat edes kahdenkeskisessä keskustelussa kertovat haluavansa luokkaan hiljaisuutta. Tätä väitettä olen kuullut vuosikausia, ja minun on vaikea uskoa sitä, koska itse tarvitsen rauhallisen opiskeluympäristön. Sellaiset opiskelijat, jotka tuntevat tarvetta keskittymiseen, ovat myös pienten ryhmien kannalla. Niissä korostuu henkilökohtaisempi kohtelu ja vapautuneempi tunnelma.

Kyselyn ehdottomia positiivisia tuloksia olivat kommentit ystävyysuhteista, jotka olivat syntyneet koulussa.

”Parhaat välit koskaan, koska mun luokka on täydellinen”

”Löysin mukavia ihmisiä luokaltani ja yhteydenpito jatkuu koulun jälkeenkin”

Vastauksissa ei tullut näkyviin mitään opiskeluun liittyvästä vertaistuesta, vaikka hyvää henkeä kehuttiinkin. Myöskään kilpailun kokemista opiskelua häiritsevänä toimintana ei mainittu.

6.4 Esteettömyyden näkökulmasta

Hyvin vähän vastaajat näkivät minkään estävän heidän opiskeluaan. On tilapäisiä häiriöitä ja tilanteita, jotka voitaisiin toisin toteuttamalla saada toimimaan paremmin. Oli myös asioita, jotka harmittavat, mutta eivät sinällään vie halua lopettaa koulua. Motivaatiota ne voivat madaltaa.

Fyysisiä esteitä ei mainittu mitenkään, eikä niitä tosin tällä kyselyllä haettukaan. Se selittyy varmasti alojen valintakriteereistä. Päätövaiheen opiskelijat ovat selvinneet niistä, joten 80-luvun yksitasoinen rakennusarkkitehtuuri on helppo ympäristö. Esteettömyyskartoituksen mukaan korjattavaa vielä on, vaikka oppilaitos on jo muuttanut rakenteita liikuntaesteisiä huomioivaksi. Ergonomiaan liittyen mainittiin tuolien ja pulpettien huonoudesta. Kalusteet ovat sinällään kelvollisia, mutta nuorison fyysinen koko on kasvanut, ja monesti nuorisomitoituksen kalusteet voivat tuntua pieniltä. Pitkissä opetustilanteissa kalusteet voivat todella aiheuttaa levottomuutta hyvän asennon etsimisen vuoksi.

Opiskelijavastauksissa ei mainittu mitään esimerkiksi metelistä luokissa. Vanhana herkkäkorvaisena opettajana ero kuitenkin on valtava uusien ja vanhojen luokkatilojen välillä. Samoin valaistusolosuhteet ovat aivan erilaiset nuoren ja vanhan silmin katsoen.

Asennoituminen oppiaineisiin ennakkoluuloisesti tai oppimistilanteessa sattuneiden ristiriitojen kautta, aiheuttavat psyykkisiä esteitä opiskelulle. Kliseisenä esimerkkinä ruotsinkielen pitäminen turhana aineena aiheuttaa vastustusta oppimiselle, vaikka aihe sinällään ei sen vaikeampaa ole kuin muutkaan lukuaineet. Hyvin usein myös matemaattisten aineiden kohdalla aikaisemmat osaamattomuuden kokemukset ovat aiheuttaneet haluttomuuden edes yrittää. Mitä sitten koulu pystyy enää toisella asteella vaikuttamaan aikaisempiin kokemuksiin? Tarvitaan aikaa asioiden sulattamiseen, perusteluja miksi jokin asia liittyy juuri sen ammatin osaamiseen, ja kokemukset asian tarpeellisuudesta. Usein työssäoppimisjakson jälkeen asenne on muuttunut, kun työelämässä on nähnyt tarvittavan erilaisia taitoja. Työssäoppimisjakson aikaistaminen ensimmäiselle opiskeluvuodelle tukisi tätä, mutta taas työnantajien palautteen mukaan tarvittaisiin hieman ammattitaitoisempaa, tai ainakin täysi-ikäistä oppijaa. Työelämä on niin hektistä ja säänneltyä, että yritysten mielipide on helppo ymmärtää.

Vastauksissa esiin tulleet konfliktit opettajien kanssa voivat lisätä psyykkisiä esteitä. Ääritilanteena esiintyy pelkoa tulla uudelleen saman henkilön tunneille, lievemässä muodossa häiriökäyttäytymistä, niskoittelua tai oppiaineen arvon kieltämistä. Ristiriitoja koulussa tulee aina, koska kyse on vielä toisella asteellakin kasvattamisesta.

Opettajan täytyisi kuitenkin pystyä ohjaamaan tilannetta aikuisen keinoin. Epäasiallisuudet eivät kuulu puolin eikä toisin kielenkäyttöön.

Psyykkisiin esteisiin kuuluu myös pelko jotakin tehtävää kohtaan. Koneiden käyttö, sosiaalisten tilanteiden pelko tai vaikka korkean paikan kammo ovat varmasti tekijöitä, jotka hankaloittavat oppimista. Jos vaikeasta tilanteesta poistuu aina käsittelemättä asiaa, se voi aiheuttaa kierteen jäädä pois koko opetuksesta. Jos opiskelija ei itse uskalla kertoa tuntemuksistaan, opettajan täytyisi seurata tilanteita ja ottaa asia puheeksi. Tässä yhteydessä myös terveydenhuolto pitäisi ottaa mukaan tukitoimiin.

Sosiaalisina esteinä on pidettävä ujoutta tai eristäytymistä ryhmästä. Jossain vastauksissa ilmeni, että opiskelija olisi päässyt parempiin tuloksiin, ellei olisi niin ujo ja arka. Epävarmuus kuuluu murrosikäisen kasvuvaiheisiin. Nekin ovat kovin yksilöllisiä ilmentymiä ja taustalla on monesti aikaisemmat kokemukset niin kotona kuin koulussa. Toisen asteen koulutuksen ajoittuminen, etenkin pojilla, juuri murrosiän kasvukipuulujen pahimpaan vaiheeseen, vie energiaa opiskelusta. Kyetäänpö tämä ottamaan huomioon ja erottamaan muista oireiluista, on tärkeä huomio. Opiskelijoiden erilaisuuden hyväksyminen ja kasvun tukeminen on sitä koulun kasvatuksellista osaamista.

Koulujen työrauha nousi keväällä 2013 median otsikoihin (Yleisradion www-sivut, 2013). Kyselyssä, ja omaan kokemukseen perustuvassa näkemyksessä, häiriökäyttäytymistä on, mutta opiskelijat hyvin harvoin nostavat sitä syyksi opintojensa esteeksi. Voi olla, että enää harva nykyään tarvitsee rauhallista ympäristöä oppimiseen. Sehän olisi jopa suotava kehitys, koska ympäristö kuitenkin on aina vain hälyisämpi ja kii-vastahtisempi. Samoin ulkokohtaiset asiat, kuten pipot päässä sisällä tai somen jatkuva käyttö ovat arvoasioita, jotka tällä hetkellä muodostavat sukupolvien kuilua. Mihin evoluutio sitten tässä kulkee? Arvokeskustelu muuttuvien asioiden äärellä täytyy käydä aina vain useammin.

Tietotekniikkaa pidettiin työkaluna. Sen liiallinen käyttö tylsistyttää opiskelua, mutta sen ei katsottu vaikeuttavan sitä. Oppilaitoksen tietotekniset järjestelmät ovat omak-suttavissa, mutta sähköpostin käyttöön otossa on ollut hitautta. Jokaisella opiskelijal-la on sähköisiä kommunikointitapoja eri välineillä, ja ilmeisesti koulun tarjoamaa

välinettä hieman vierastetaan. Ammatillisten sovellusten opettelussa toivottiin enemmän aikaa. Se on varsin ymmärrettävää, jos kyseessä on vaikka lisensoitu ohjelma, jota voi vain koulussa käyttää.

Tietotekniikan hinta on vakiintunut kohtuulliseksi. Käytännössä jokaisella on mahdollisuus käyttää koneita ja verkkoa kotonaan. Ohjelmistot voivat kuitenkin olla yllättävän kalliita hankintoja, joten saattaisi olla perusteltua saada koululta lainattavia koneita valmiiden ohjelmien kanssa myös kotikäyttöön. Jonakin päivänä jonkin tyyppiset kannettavat tietokoneet korvaavat paperimateriaalit, joten tasa-arvo ja säävutettavuus kulkevat taas askeleen eteenpäin.

Yhdestäkään vastauksesta ei noussut esiin rasistisia kommentteja. Oppilaitoksessa on muutama kymmenen maahanmuuttajaopiskelijaa. Tampereella heitä on jo ollut niin kauan, että sinällään vieras kieli ja kulttuuri eivät ole mitenkään ihmeellistä. Maahanmuuttajien Suomessa olo aika ja kielitaito ovat tärkeimmät kotoutumisen varmistajat. Suomalaisen toimintatapojen oppiminen ja mahdollisuus kommunikoida varmistavat myös opiskelun onnistumisen. Tässä ryhmässä suurin keskeyttämisen aiheuttaja on juuri kielitaidosta johtuva heikko opiskelumenestys. Opiskelijan on tehtävä todella paljon töitä ymmärtääkseen, mitä sanat tarkoittavat ja vielä sen jälkeen, mitä se opittava asia on. Kokemukseni maahanmuuttajien kanssa työskentelystä puolustaa näkemystä, että rasismi opiskelijoiden kesken ei ole opiskelun esteenä.

Arkielämässä opiskelijat kovasti valittavat rahattomuutta. Kirjat maksavat, matkat maksavat ja etenkin muu eläminen maksaa. Kyselyssä ei kuitenkaan varsinaisesti pidetty taloutta opiskelun esteenä. Toisen asteen opiskelu on suurelta osin maksutonta. Kuitenkin tarvitaan opiskeluvälineitä ja viranomaisten määrittelemiä suorituksia, kuten vaikkapa tulityökorttia tai hygieniapassia, niistä tulee jonkin verran kustannuksia. Joskus opettajana tulee mieleen, että sellaiset suoritukset, jotka maksavat itselle rahaa, hoidetaan paremmin ja tunnollisemmin kuin ”ilmainen” koulu. Lukukausimaksullinen oppilaitos voisi olla motivaation kannalta parempi ratkaisu, ellei sen sotisi niin vahvasti vallalla olevaa tasa-arvonäkemystä vastaan. Opettajilta vaadittaisiin enemmän ja syntyisi huippukouluja, koska aika käytettäisiin oikeasti opiskeluun.

7 ARVIOINTI

7.1 Tulosten luotettavuus

Kyselyllä ei pyritty hakemaan tilastollisia faktoja. Tavoitteena oli löytää sellaisia näkökulmia opiskelun esteisiin, joita ei olisi muuten voitu todentaa. Kysely oli kovin laaja-alainen, joten kovin yksityiskohtaisia kysymyksiä olisi pitänyt olla vieläkin enemmän. Jokaista väitelausetta sai, tai oikeastaan olisi pitänyt, kommentoida jollain tarkennuksella. Kommentteja tulikin jokaiseen kohtaan, mutta ei mitään käänteentekevää uutta. Monesta asiasta on kokemusta ennestään, nyt sen vaan toivat opiskelijat julki. Vastaukset olivat asiallisia, joten ei ole mitään syytä epäillä niiden paikkansa-pitävyyttä.

On ilmiselvää, että en tavoittanut sittenkään oikeaa kohderyhmää tällä menetelmällä. Halusin antaa mahdollisimman monelle vastausmahdollisuuden, mutta liekö sitten niin, että juuri he eivät sähköpostiaan käytä tai muuten viitsineet vaivautua. Ketään koulusta eronnutta, jota tavoittelin, en saanut kiinni. Heitä olisi voinut yrittää tavoittaa kirjeellä, mutta siitä luovuin jo muutenkin venyneen aikataulun vuoksi. Kohderyhmän saisi pidemmässä tutkimuksessa vastaamaan siinä vaiheessa, kun he ovat eroamassa. Ei tarvitsisi kaunistella mielipiteitään, ja asiat olisivat tuoreeltaan mielessä. Heidän eroilmoitukseensa kyllä kirjataan eron syy, mutta se ei tuo ongelmaa julki.

Toisena lähteenä olevat INKA-palautteet keväältä 2012 koskettelivat osin samoja teemoja, joten niistä löytyy näkemyksiin sisältöä. Kysymykset olivat monitulkintaisempia, mutta juuri siksi vastaukset olivatkin osin pidempiä ja perustellumpia. Vain osa niistä koski Hepolamminkadun yksikköä, mutta otin niistä mielipiteitä, jotka ovat yleistettävissä.

Olen käyttänyt vastausten tulkinnassa osin yleistä tietoa, osin omaan kokemukseen perustuvaa tietoa. Oma kokemus on aina jotenkin väritynyttä, joten siltä osin tieteellinen arvo on vain itseäni koskevan uskottavuuden varassa.

7.2 Kyselyn arviointia

Vastauksia tutkiessani niistä näkyy mielestäni selvästi positiivinen sävy. Väitelauseet pyrin tekemään neutraaleiksi ja positiivisiksi, joten niihin myös vastattiin samoin. Olisinko saanut räväkämpää vastauksia kaivettua, jos olisin kysynyt provosoivammin? Ehkäpä, mutta olisivat ne sitten olleet todempia, vaikea sanoa.

Itse kysely ei mielestäni ollut ainakaan vaikea tai epäselvä. Pidin kysymyksiä jopa erinomaisina siltä osin, että niissä kysyttiin vain yhtä asiaa kerralla. Jos vastaaja ei ollut siltikään varma vastasiko kysytyyn asiaan, sai vielä täydentää tai selittää. Sen sijaan kyselyyn vastaamisen keskeyttäneiden määrä vaikuttaisi siltä, että he ovat kylästyneet joko yksinkertaisiin kysymyksiin tai niiden lukumäärään.

Monessa kohdassa tuli vastaan jokin asia, joka oli jäänyt kysymättä tai tarkentamatta. Tämän tutkimuksen tärkeimpänä arvona pidän itselleni saatua tietoa, jota olen koonnut eri lähteistä. Olen siis herättänyt itsessäni kiinnostuksen oman ammattityöni kehittämiseen, ja seuraan tulevaisuudessa varmasti aihetta koskevia tutkimuksia.

7.3 Johtopäätöksiä

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan tutkimusongelmiin kiteytettyihin ajatuksiin vastata huojentunein mielin. Oppilaitoksen toiminnassa ei ole tullut opiskelijoiden esiin nostamana mitään erityisen huolestuttavaa, joka vaatisi suurta remonttia koulutyön järjestelyissä tai henkisessä ilmapiirissä. Opiskelun mielekkyyttä ei asetettu kyseenalaiseksi kokonaisuudessaan missään vastauksessa. Vastaajina olivat valmistuvat opiskelijat, joten mielenkiintoista olisi ollut saada keskeyttäjien näkemykset selville. Usko omaan työllistymiseen oli hyvä ja opiskelu oli vaikuttanut itsetuntoa kohottavasti. Kovin korrektisti he myös käsittelivät koulutuksen järjestelyjä ja opetustoimintaa sinällään. Koetut ongelmat ja haitat eivät olleet ylitsepääsemättömiä, mutta ehkäpä niiden huomiointi tulevaisuudessa vaikuttaa opintojen tehostamiseen. Käytettävissä olevan opiskeluajan käyttäminen siihen, mihin se on tarkoitettukin. Toisen asteen

koulutus on kuitenkin vielä osaltaan kasvattamista, joten tuo substanssiosaamisen kerryttäminen voi joskus jäädä sen jalkoihin.

Vastauksissa esiin tulleisiin ongelmiin löytyy joitain selittäviä tekijöitä. Yhtenä tärkeimmistä syistä ongelmien erilaiseen painotukseen opiskelijan ja opettajan näkökannoista, pidän asioiden syklisyyttä. Opiskelijalle kaikki on aina ainutkertaista ja uutta, opettajalle samat asiat toistuvat vuosittain, jopa useammin. Opiskelijalla ei ole vertailukohtaa asioihin, joita ei ole aiemmin kokenut. Myöskään uudet opettajat ja johtajat eivät välttämättä tiedä, mitä asioita menneisyydestä voisi tuoda takaisin. Pitkään opettajana olleet voivat parhaassa tapauksessa ymmärtää toistuvien tapahtumien taustat ja välttää kriisit, mutta myös turhautua samaan asiaan.

Hepolamminkadun yksikkö on tunnettu uudistusmielisestä toiminnastaan, jossa opiskelijahyvintointiin on alettu kiinnittää huomiota heti kiinteistön valmistumista lähtien vuonna 1986. Oppilaitoksen tilat on alkujaan suunniteltu huomattavasti pienemmälle opiskelijamäärälle. Uudisrakentaminen, tilojen saneeraus ja muut tilajärjestelyt tuovat tilapäistä haittaa, joka kohdistuu vuorovuosina eri ryhmiin, ja se näkyy vastauksissa. Fyysistä ympäristöä pidetään viihtyisänä ilman rakennustoiminnan aiheuttamaa häiriötä. Kampusalue on iso, joten välimatkat rajoittavat liikkumista taukojen aikana.

Hepolammin kampus sijaitsee n. 10 km Tampereen keskustasta. Vastauksissa esiintyneet maininnat pitkistä koulumatkoista selittyvät sillä, että osa opiskelijoista on muuttanut keskustassa sijaitsevasta oppilaitoksesta uusiin tiloihin Hepolammin kampukselle kesken opiskelun. Liikenneyhteydet ovat keskustasta oppilaitokseen kohtuulliset ja järjestelyt jopa paranevat lähiaikoina. Koulutuksen keskittäminen isoille paikkakunnille epätasa-arvoistaa seutukuntien nuorten osallistumisen haluamaansa koulutukseen, jos haluaisi asua vielä alaikäisenä lapsuudenkodissaan. Opiskelijapysäköinti ei noussut ollenkaan esiin vastauksissa, mutta arjen koulutyössä sen sijaan se on päivittäinen murhe. Samoin ajoneuvoliikenne kampusalueella on riskitekijä, jota pitää pienentää minimiin turvallisuussyistä.

Tekemisen kautta oppimista pidettiin tärkeänä ja motivoivana työskentelytapana. Tekemistä tapahtuu sekä koulun työsaleissa että yritysmaailmassa. Työsaliin varustus

ja tilankäyttö sanelevat mahdollisuudet monipuoliseen oppimiseen. Työssäoppimisen haasteisiin kuuluu ajankäyttö. Jakson järjestelytehtävät on usein hoidettava muun opetuksen ohessa. Etenkin uusien työpaikkojen kanssa olisi käytävä tutustumassa olosuhteisiin ja henkilöihin, suoritettaviin työtehtäviin ja vielä osattava hakea tehtävään sopiva opiskelija. Työssäoppimiseen käytettävät resurssit ovat aina olleet alimitoitettuja, joten laadulliset kysymykset jäävät taka-alalle. Nykyisen taloudellisen tilanteen perusteella koulutuksen säästöjä otetaan työssäoppimista lisäämällä. Vahva pelkoni on osaamisen kaventumisesta, mikäli todellista yhteistoimintaa työpaikkojen kanssa ei varmisteta. Työssäoppimisen tuo kiistattomat edut kaikille osapuolille, siksi ne pitää voida resursoida nykyistä paremmin.

Tampereen pormestariohjelmaan on kirjattu ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen ja ammatillisen erityisopetuksen lisääminen. (Uusi Tampere, tervetuloa, 2013). Sen uskoisi tarkoittavan erityisesti kaupungin oman oppilaitoksen panostuksen lisäämistä näihin toimiin. Keväällä 2013 tehty päätös osoittaa koko valtiolta saatava yksikkörahoitus ammatillisen koulutuksen järjestämiseen, otetaan ilolla vastaan. (Aamulehti, 25.4.2013). Tosin samaan aikaan tehtävät massiiviset säästötoimet lähiopetuksen vähentämisenä ja työssäoppimisen lisäämisenä eivät siltä näytä. Tampereen alueella tosin on monta muuta valtakunnallista koulutuksen järjestäjää, jotka voivat tähän tarpeeseen tulla avuksi. Kolmannen sektorin toimijat, kuten Tampereella oleva Silta-Valmennus ry, tulevat olemaan tärkeä puuttuva lenkki formaalin koulutuksen rinnalla ja täydentäjänä. (Silta-Valmennus ry:n www-sivut, 2013).

Opiskelun jaksojärjestelmää opiskelijat eivät kommentoineet juuri mitenkään. Se luotiin lukioiden monipuolisemman tarjonnan mahdollistamiseksi ja levisi sieltä sekä perusopetukseen että ammatilliseen koulutukseen. Lukuvuosi jaetaan 4 – 9 jaksoon, jonka aikana opiskellaan tietty opintokokonaisuus. Opiskelijat eivät enää tiedä muusta kuin jaksojärjestelmästä, siksi he eivät osaa kritisoida toimintaa. Käytännön työssä on kuitenkin tullut eteen useasti, että jaksojärjestelmässä saattaa esimerkiksi sairauden vuoksi jäädä opinnoista jälkeen runsaasti. Yhdessä jaksossa on paljon alan opintoja, joita ei voi suorittaa enää seuraavien jaksojen aikana. Asioiden omaksuminen vie aikansa, eikä jakso ehkä riitä tavoitteiden oppimiseen. Konstruktiiivisen oppimiskäsityksen mukaan uuden oppiminen perustuu aikaisemman käsityksen jalostumisesta. Oppiminen on syklinen prosessi, joka kehittyy kokemuksista, mutta ottaa

yksilöllisen aikansa. Tällaiset suorittamattomat opinnot jäävät henkiseksi taakaksi, jotka voivat haitata seuraavan jakson opiskelua. Henkilökunnan, erityisesti opinto-ohjaajien, työmäärää tällaisten opintojen räätälöinti lisää runsaasti. Hyvin vahva henkilökohtainen mielipide on, että jaksojärjestelmällä heikennetään oppimistuloksia ja vaikeutetaan opiskelijoiden läpäisyä. Koulu ei saisi olla aiheuttamassa syrjäytymisvaaran lisääntymistä.

Kritiikkiä esiintyi opettajien asenteesta opiskelijoita ja työtään kohtaan. Täytyy korostaa, että kyse on vain lukumääräisesti pienestä asiasta, mutta yksilötasolla kyse on vakavammasta tilanteesta. Epäasiallinen käytös puolin ja toisin ei ole hyväksyttävää, mutta kyseessä voi olla myös väärinymmärrystä. Erilainen huumorikäsitys voi näkyä ristiriitana, mutta myös todellinen työuupumus ja väärä ammatinvalinta ovat mahdollisia syitä kritiikille. Opettajakoulutus ei pysty muuttamaan ihmisen luonnetta, vaikka sen tehtävänä on laajentaa maailmankatsomusta pedagogiseen suuntaan. Toisaalta ammatillisen opettajakoulutuksen suorittaminen tapahtuu useimmiten vasta muutama vuosi opettajana työskentelyn jälkeen, joten kritiikin kohteena voi hyvinkin olla uuden opettajan tai sijaisen toiminta. Hyvin harvoin opettaja-opiskelija asetelman ristiriidat kuitenkaan nousevat valituksen tasolle asti, jolloin työnantajan on siihen puututtava. Siihen on toimintamalli olemassa, joten opiskelijan oikeusturva toteutuu opiskelijahuollon henkilöstön kautta. Huolestuttavaa on myös se, että opettajilla on muuta kuin opetustyötä tehtävänänsä niin paljon, että se häiritsee opetusta. Työnjohdollisesti pitäisi voida ohjata tällaisten töiden resursointia ja aikataulutusta. Koulun prioriteettien kärjessä tulisi olla opiskelija ja oppiminen.

Opetuksen tasosta, opetusmenetelmistä ja arvioinnista tulee jatkuvaa palautetta eikä siihen koskaan löydy oikeaa totuutta. Opettajien substanssiosaamisen taso, pedagogiset taidot ja pelisilmä ovat yksilöllisiä kykyjä. Osalla ne ovat syntymälahjoja, suurella osalla kehittyvät kokemuksen myötä. Kaikilla on myös tilannekohtaisia huonoja hetkiä, jotka näkyvät työssä, vaikka ei saisi. Opettajien jatkuvan lisäkoulutuksen avulla voidaan kuitenkin ominaisuuksia kehittää. Oppilaitoksen kulttuuriin on kuulunut hyvin joustava kouluttautumismahdollisuus, joka tuottaa tulosta. Jälleen kerran se on resursointikysymys ja tulevaisuus näyttävät mihin sen kohdalla mennään.

Arviointi on herkkä ja vaikea asia. Koko oppimisprosessi on arviointia, mutta se kulminoituu annettavaan arvosanaan, ja on kovin henkilökohtainen saavutus. Kokonaisarviointiin on nykyisin käytettävissä vain skaala 1 - 3, ja silloin arvioitavien asioiden painotus voi tuntua väärältä. Ammatillisten osioiden arviointi myös näyttöjen kautta lisää vielä epäoikeudenmukaisuuden tuntua. Sääntöinen, ahkera puurtajaopiskelija voi kokea tulleen väärin arvioiduksi, jos hyvin epäsäännöllinen ja huolimaton viheltäjä saakin paremman arvosanan osaamalla tehdä työssä tarvittavat asiat. Arviointikriteerien läpikäynti paremmin opiskelun aikana tuo läpinäkyvyyttä toimintaan.

Kouluterveyskyselyn mukaan kiusaamista kokee 5 % ammattioppilaitoksen opiskelijoista Pirkanmaalla. Ensimmäistä kertaa siinä kysyttiin myös tuntemuksia sukupuolista häirinnästä, ja sen suuruus yllätti. Lähes puolet sen vastaajista sanoi kokeneensa joko sukupuolista häirintää tai -pahoinpitelyä. Mitä se on käytännössä, ei kerrottu. Erityisen huolestuttavaa oli, että $\frac{3}{4}$ vastaajista oli sitä mieltä, etteivät oppilaitoksen aikuiset puutu kiusaamiseen. (Kouluterveyskysely 2011). Jos näin on, henkilökunnalla on peiliin katsomisen paikka.

Oman kokemukseni henkilökunnan edustajana näyttäisi siltä, että kiusaamistilanteet ovat aika pieniä. Tässä kyselyssä esiin tulleet kommentit tukevat näkemystäni. Kiusaaminen on subjektiivinen tuntemus, joten niitä ei käy kiistäminen. Kuitenkin lukumääräisesti tai ahdistavuudeltaan rankkoja on vähän. Osa jää aina piiloon ja voi olla, että sellaisia tapoja on keksitty, ettei niitä ulkopuolinen näekään, kuten esimerkiksi somessa tapahtuva. Pääsääntöisesti kaikki kiusaamistapahtumat, joihin olen joutunut opettajaurani aikana, ovat huumorin ylilyöntejä ja ajattelemattomuudesta johtuvia. Kiusaamiskokemuksen uhri on tuntenut epämiellyttäväksi olonsa, mutta kun asiat on otettu puheeksi tekijöiden kanssa, on useasti päästy yhteisymmärrykseen. Asiaa on seurattu jatkossa, ja jokainen on oppinut prosessissa. Pari sellaista tapausta tiedän, jossa on ollut painostuksen makua, mutta näyttöä ei ole saatu. Siinä mielestäni jo menee raja koulun ja poliisin töiden välillä. Kiusaaminen on siis uhrille ongelma ja siihen on puututtava heti. Turhaa dramatiikkaa ei siitä kannata hakea, se on vain työsuojeluasia muiden joukossa. Tärkeintä on puuttua siihen heti kohdatessa tai edes siltä näyttävän tilanteen hetkellä. Opiskelijat ovat kuitenkin perimmältään

reiluja ja ymmärtävät mistä on kyse. Rajojen epäselvyys tarvitsee tällaista tarkennusta aikuisten puolelta.

Yhteistoimintavelvoite huoltajien kanssa tuo osaltaan opiskelijaa, koulua ja kotia lähemmäksi, ja avoin vuorovaikutus kaikessa hälventää huhuja ja väärinkäsityksiä. Kokemuksesta kuitenkin tiedetään, että niiden kotien kanssa yhteistyö on vähäisintä, joiden kanssa tarve on suurin. Opiskelijahuollon henkilöstö on tässä yhteistyössä tärkeä voimavara, kuten kokonaisuudessaan opiskelijahyvinvoinnin tuottamisessa. Työyhteisössä toimintojen selkiyttäminen ja verkosto-osaaminen helpottaa kaikkien työtä. Oppilaitosten opiskelijahuollolliset tukitoimet ovat kehittyneet hankerahoituksella. Niistä saatujen kokemusten perusteella parhaiden toimintatapojen tulisi jäädä koulun arkitoiminnaksi.

7.4 Jatkotutkimuksen kohteita

Tutkimuksia opetuksesta ja oppimisympäristöistä on tehty Suomessa runsaasti. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen ympäristön muutos on kuitenkin ollut nopeaa, ja siltä alalta löytyisi varmasti vielä tutkittavaa. Nykynuorison elämänpiiri on samassa nopeassa syklissä. Tutkimuksiin tutustuessani havaitsin, että kymmenen vuotta vanhat tutkimukset eivät enää kuvaa nykypäivää. Tekninen kehitys, sosiaalinen media, prekariaattiaate, epätyypillinen työ tai muu vastaava tuore ilmiö muuttaa nuorison käsitystä elämästä, johon me oman aikamme nuoret emme pysty sisäistymään. Ammatillisen koulutuksen on pysyttävä ajassa mukana. Sen on annettava kasvuaikaa osalle nuorisosta, mutta entistä tärkeämpää on antaa nykyistä korkeampaa osaamista siihen kykeneville. Yhteiskunta kun vielä pyörii työn ja talouden mukaan. Tämä yhä on todella vaikea toteuttaa. Kaiken aikaa leikattavat määrärahat ovat pois juuri siltä alalta, jonka pitäisi tehdä työtä syrjäytymisen kitkemiseksi. Ideoita siis tarvitaan.

Yksi tutkimuksessani esille nousseista mielipiteistä koski opiskelijoiden käsitystä riittävästä opiskeluajasta. Mielipiteitä oli suuntaan ja toiseen, mutta etenkin ne, joiden mielestä opiskelu on tehotonta, pitäisi herättää uusia toimintatapoja. Onko tarpeen pitää yllä järjestelmää, jolla varmistetaan kaikille jatko-opintokelpoisuus? Voisiko työuria pidentää lyhentämällä opiskeluaikaa näistä aineista? Palkkatuettu työ-

paikka perusopintojen jälkeen, ohjattua työssäoppimista ja myöhemmin optio voida suorittaa tutkinnosta puuttuvat osat. Silloin voitaisiin ylläpitää tasoa sekä ammatillisessa osaamisessa, vaikka ehkä kapeammalla sektorilla, ja akateemisten opintojen kohdalla. Myöhemmin vapaaehtoisesti suoritettavat opinnot voisivat olla motivoivampia ja tuloksekkaampia.

On aloja, joilla ei mitenkään voida toteuttaa koko opetussuunnitelman kirjoja tavoiteajassa. Tämä on vain väite, tutkimus siitäkin puuttuu. Onko vika sitten opetussuunnitelmassa vai opetuksessa ja opiskelijoissa, onkin eri asia. Oleellista on, että alat ovat erilaisia perusosaamisen oppimiseksi. Nykyinen tasapäistetty järjestelmä ei sitä eroa tunnusta. Kun uusia järjestelmiä luodaan, niiden säännökset tehdään niin tiukoihin raameihin, että järjenkäytölle ei jää sijaa. Esimerkiksi ammattiosaamisen näyttöjen alkuperäinen ajatus vaihtoehtoisesta osaamisen varmistamisesta on luonut järjestelmän, johon kaikki opiskelijat pakotetaan. Eskon puumerkkejä on tällaisten määräysten takana, eikä kansalaistottelemattomia koulutuksenjärjestäjiä löydy, jotka nostaisivat asiat esiin.

Viime vuosituhatosen loppupuolella käyttöön otetun jaksojärjestelmän hyödyt ja haitat olisi myös tutkittava. Sen kanssa on eletty, sitä on kehitetty ja siitä on hyötyjäkin löydetty, mutta en ole löytänyt tutkimusta, joka olisi osoittanut sen parantaneen oppimistuloksia. Väitän sen heikentäneen niitä etenkin hitaammin oppivien kohdalla. Se on sitä kautta aiheuttanut opiskelijoiden keskeyttämisii ja syrjäytymistä, joka on täysin ristiriidassa koulun tavoitteiden kanssa. Tämä väite pitäisi pystyä tutkimuksella kumoamaan.

Opinnäytetyöni taustamateriaalista nousi huolestuttava, vaikkakaan ei aivan uusi ilmiö. Tyttöjen ja poikien välinen ero etenkin peruskoulun loppuvaiheen opintojen suorittamisessa on suuri. Murrosiän eriaikaisuus eriarvoistaa sukupuolia juuri tärkeän jatko-opintovalinnan aikana. Peruskoulun selvittävät parhaiten ne, joille ei osu murrosiän heilahtelevin vaihe juuri kohdalle. Käräjöinä ovat pääsääntöisesti pojat. Huono koulumenestys tuossa vaiheessa voi johtaa moniin hankaluuksiin ja myöhemmin vääristöä jopa työelämää. Tämäkin ilmiö tarvitsisi huomiota ja tekoja tasa-arvon toteutumisen ja esteettömyyden nimissä.

Kohderyhmäksi näihin ehdottamiini tutkimuksiin suosittelisin hankittavaksi sitä nuorisjoukkoa, jota en itse tavoittanut, vaikka niin etukäteen kuvittelin. Opintojen keskeyttäjiä on varmasti painavia syitä toimintaansa, ja vielä siinä vaiheessa, kun he ovat tavoitettavissa, täytyisi saada todellisia syitä selville.

7.5 Tunteuksia opinnäytetyön tekemisestä

Olen viimeksi opiskellut päätoimisesti 1980-luvulla. Silloin ei ollut internetiä, ei edes tekstinkäsittelyohjelmia. Kohtuullisesti saatavissa olevan tiedon määrä oli paljon pienempi ja se oli aina painetussa muodossa, joten viive huomattava. Mielenkiintoista tiedonhankinta oli silloinkin. Nykyisin kaikkea on saatavissa, kunhan jaksaa istua tietokoneen ääressä. Vastaaan tulee mielenkiintoista luettavaa, joka johdattaa jälleen pois varsinaisesta aiheesta. Kaikenlaista ”hyvä tietää”-asiaa tulee sivutuotteena, ja sitäkin on pidettävä nykyisen opiskelun etuna, vaikka se syö aikaa varsinaisesta lähdemateriaalin tutkimisesta.

Opinnäytetyön tekeminen vaatii itsekuria, hyvää fyysistä kuntoa ja aikaa. Koska mitään niistä ei ole omalla kohdalleni siunaantunut, pidän tätä työtä lähtökohtiin nähden kelvollisena. Ihmiskunta ei tämän avulla tule sen paremmin pelastetuksi, mutta omaan työhöni olen saanut kuitenkin paljon virikkeitä näennäisen opinnäytetyöskentelyn sivutuotteena.

LÄHTEET

Aamulehti 25.4.2013. Tampere: Alma media

Aarros E. 2007. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alasuutari P. 2001. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Vastapaino

Ammatillinen koulutus. Suomen virallinen tilasto (SVT): Ammatillinen koulutus [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-196X. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 9.1.2013].
Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/aop/index.html>

Ammattikasvatuksen aikakauskirja 3.2011. OKKA-säätiö

Asetus ammatillisesta koulutuksesta.1998. A 811/1998

EduCluster Finland Oy www-sivut. 2012. Viitattu 12.2012. <http://inka.cec.jyu.fi>

Erityisopetus. Suomen virallinen tilasto (SVT): Erityisopetus [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-1595. 2011, Liitetaulukko 8. Ammatillisen koulutuksen erityisopiskelijat erityisopetuksen toteutuspaikan mukaan 2004–2010 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 10.1.2013]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/erop/2011/erop_2011_2012-06-2_tau_008_fi.html

Erityisopetus. Suomen virallinen tilasto (SVT): Erityisopetus [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-1595. 2011, Liitetaulukko 6. Erityistä tukea saaneet peruskoulun oppilaat 1995–2011 1) . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu:10.1.2013].
Saantitapa:http://www.stat.fi/til/erop/2011/erop_2011_2012-06-2_tau_006_fi.html

Eskola S. (Toim.). 2008. Kaikille yhteiseen ammatilliseen oppilaitokseen - puheenvuoroja esteettömyydestä ja saavutettavuudesta, Helsinki: Invalidiliiton julkaisuja M.7.

Esteetön amis www-sivut. 2012. Viitattu 2.2013. <http://esteetonamis.fi>

Esteetön korkeakouluopiskelu, 2010. Helsinki: Opetushallitus.

Keskuspuiston www-sivut, 2013. Viitattu 2.2013

http://www.keskuspuisto.fi/esteeton_verkkoymparisto

Invalidiliitto Ry:n www-sivut. Viitattu 1.2013. <http://www.esteeton.fi/portal/fi/>

Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Teoksessa M. Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit - Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20 . Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otava.

Kilpinen J. 2009. Maahanmuuttajien ammatillisen peruskoulutuksen keskeyttämisselvitys. Moniste 9/2009. OPH. Tampere: Juvenus Print.

Liikenne- ja viestintäministeriö, 2010. Kohti esteetöntä viestintää. Toimenpideohjelman seurantaraportti. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 5/2010

Kouluterveyskysely. 2011. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 12.2012. <http://www.thl.fi/>

Koulutukseen hakeutuminen. Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutukseen hakeutuminen [verkkojulkaisu].ISSN=1799-4500. 2011, Liitetaulukko 1. Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön sijoittuminen jatko-opintoihin 2005 - 2011 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 10.1.2013]. Saantitapa http://www.stat.fi/til/khak/2011/khak_2011_2012-12-13_tau_001_fi.html

Koulutus ja tutkimus 2011 – 2016. 2012. Helsinki: Opetusministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1

Kuula A. 2006. Tutkimusetiikka. Tampere: Vastapaino

Laki ammatillisesta koulutuksesta. 1998. L630/1998 muutoksineen.

Nuori putoaa putkesta. 2011. Viitattu 12.2012. <http://www.taloussanomat.fi/>

Nuorisotakuu www-sivut. Viitattu 3. 2013. <http://www.tem.fi>

Opettaja-lehti. 8.1.2013. Helsinki:OAJ

Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 12.2012. <http://oph.fi>

Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 12.2012. <http://www.esteetonamis.fi/>

Opetusministeriön www-sivut. Viitattu 1.2013. <http://www.minedu.fi>

Pesola K. 2009. Esteettömyysopas – mitä, miksi, miten? Helsinki: Invalidiliiton julkaisuja O.39

Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskuksen www-sivut. Viitattu 2.2013. <http://ammattipolku.fi>

Pörhölä M. 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä. Teoksessa Autio M., Eräranta K & Myllyniemi S. Polarisoituva nuoruus. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84. Helsinki, Hakapaino, s.94 -104.

Rantakokko, A. Luentomoniste, Autismi- ja aspergerliitto ry. 11.2.2009

Savioja, H. 2007. Koulutekijät nuorten syrjäytymisriskiä selittämässä. Teoksessa S. Alatupa (toim.), K. Karppinen, L. Keltikangas-Järvinen, .H. Savioja. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma– Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki: Edita Prima Oy, 140- 160.

Silta-Valmennus ry:n www-sivut. Viitattu 5.2013. <http://siltavalmennus.fi>

Sisäasiainministeriö / Ministeriön oikeusyksikkö / Yhdenvertaisuus etusijalle – hankkeen www-sivut. Viitattu 1.2013. <http://www.yhdenvertaisuus.fi>

Taloussanomat 18.4.2011

Tampereen seudun ammattiopisto Tredun www-sivut. Viitattu 4.2013. <http://www.tredu.fi>

Timo Saloviidan www-sivut, Viitattu 2.2013.
<http://users.jyu.fi/~saloviit/tutkimus/inclusion.html>

Tulonjakotilasto. Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=1795-8121. Pienituloisuus 2009, 5. Pienituloisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen mittareista. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 9.1.2013]. Saantitapa:
http://www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_kat_005_fi.html

Uusi Tampere, tervetuloa. 2013. Pormestariohjelma 2013 -2016. Tampere: Tampereen offsetpalvelu.

Vammaisneuvoston www-sivut. Viitattu 1.2013. <http://www.vane.to/salamanca.htm>

Varto J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Elan vital

Vastamäki J. 2007. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus. 126-127.

Vehkalahti K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala: Tammi

Yleisradion www-sivut. Viitattu 8.4.2013. <http://yle.fi>

ZEF kotisivut. Viitattu 12.2012. <http://www.zef.fi/>

Kysely ammattiopintojesi sujumisesta

Kuvaile opiskeluasi valitsemalla seuraavista väitteistä lähinnä omaa mielipidettäsi oleva näkemys.

Valitse vastausviivalta parhaiten mielipidettäsi vastaava kohta. Äärimmäisenä vasemmalla se tarkoittaa, että olet väitteen kanssa täysin samaa mieltä. Oikeassa reunassa olet täysin eri mieltä.

(Kysymyspohjassa on aina ohje näkyvissä)

Jokaisen kysymyksen jälkeen on vapaa tekstikenttä, johon voit kirjoittaa lisäkommentin tai perustelun näkemyksellesi.

Yleinen tuntumasi opiskelusta

1. Opiskelen sitä alaa, mihin toivoinkin pääseväni
2. Opiskelu on enimmäkseen mukavaa
3. Opiskelu on enimmäkseen mielenkiintoista
4. Opiskelemaan pääseminen oli helppoa
5. Opiskeluani ei ole haitannut sanottavasti mikään
6. Valmistun määräajassa
7. Koulussa opetetaan tarpeettomia asioita
8. Minulla on runsaasti vaikeuksia oppimisessa
9. Uskon työllistyväni alalle
10. Olen saanut hyviä oppimiskokemuksia ja itseluottamukseni on parantunut

Opintojen toteutus

1. Opiskelun toteutus on vastannut toiveitani
2. Sopeudun hyvin koulun sääntöihin ja aikatauluihin
3. Olen saanut riittävästi ohjeistusta opintojen suorittamiseksi
4. Tunnen oppineeni oikeita asioita opiskelun aikana
5. Olen oppinut työpaikalla paremmin tai enemmän kuin koulussa
6. Olen ystäväystynyt koulussa uusien ihmisten kanssa
7. Haluan saada mahdollisimman hyviä arvosanoja
8. Isossa kouluyksikössä opiskelu sopii minulle
9. Pidän koulua turvallisena paikkana
10. Opetusmenetelmät ovat olleet minulle sopivia

Vapaakenttävastaus

Olisiko opiskelusi voinut toteutua paremmin? Jos, niin miten olisit itse voinut siihen vaikuttaa?

Opiskelua haittaavia tekijöitä

1. Opiskeltavat aineet ovat liian helppoja
2. Toivoisin voivani opiskella omaan tahtiini
3. Enimmäkseen opettajat ovat mukavia ja asiallisia
4. Tunneille meno ahdistaa joskus opettajan käytöksen takia
5. Saan koululta riittävästi tukea opiskeluun liittyviin asioihin
6. Koulussa on liian tiukat säännöt
7. Opiskelun jaksojärjestelmä tuntuu hyvältä
8. Pystyn suoriutumaan hyvin kotitehtävistä
9. Välitunnit ja tauot ovat sopivasti ajoitettu nykyisellään.
10. Joskus tuntuu että minulta vaaditaan liikaa kykyihini nähden
11. Olen saanut opintoihin tukea tarvitessani
12. Tiedän opiskelijoiden tukipalveluista tarpeeksi
13. Kielitaitoni riittää opiskeluun
14. Ammattiosaamisen näytöt aiheuttavat stressiä
15. Opiskeltavia aineita on liikaa

Koulussa käymistä haittaavia tekijöitä

1. Luokkakavereiden kanssa minulla on hyvät välit
2. Tunnen olevani liian väsynyt jaksakseni opiskella (Mistä mielestäsi väsymys johtuu?)
3. Olen joskus miettinyt opintojen keskeyttämistä. (Jos olet, missä vaiheessa opintoja ja miksi?)
4. Olen ollut poissa koulusta, koska opiskelu ei kiinnosta (Jos olet ollut, mitkä syyt siihen vaikuttaneet)
5. Ryhmässä on liian paljon häiritseviä opiskelijoita
6. Koulun ruokailu on mielestäni hyvin järjestetty
7. Minua kohdellaan tasaveroisena yhteisön jäsenenä koulussa
8. Minua kohdellaan luokassani tasaveroisena jäsenenä
9. Olen saanut terveydenhoitajan ja lääkäripalvelun aina tarvittaessa
10. Opiskeluun kuluu liikaa rahaa. (Jos, niin mihin se kuluu?)
11. Olen useasti kokenut tulevani kiusatuksi koulussa
12. Olen pahoittanut joskus toisen opiskelijan mielen
13. Kouluun on helppo tulla julkisilla kulkuneuvoilla
14. Omat erityislahjakkuuteni on huomattu koulussa
15. Terveysteni riittää opinnoista selviämiseen

Vapaakenttävastaus

Tuleeko mieleesi syitä, jotka ovat haitanneet opiskeluasi jossain vaiheessa?

Voisiko jotain tehdä paremmin?

1. Opiskeluaikaa voisi lyhentää oppimistuloksia heikentämättä
2. Tarvitsisin lisää aikaa opinnoista suoriutumiseen
3. Työssäoppimista on liikaa
4. Ammattiosaamisen näytöt voisivat olla vaativampia
5. Valinnaisia oppiaineita pitäisi lisätä
6. Tutortoimintaa pitäisi lisätä
7. Opettajat opettavat oikeita asioita
8. Mobiilitekniikan käyttöä pitäisi lisätä opiskelussa
9. Facebookia tai muuta sosiaalista mediaa käytetään jo tarpeeksi hyväksi opiskelussa
10. Pidän luentotyypisistä opetuksista luokassa
11. Opiskelijoiden henkilökohtaisia vahvuuksia olisi hyödynnettävä
12. Pienemmässä ryhmässä oppisin paremmin
13. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa (HOPS) käytetään riittävästi
14. Tarvitsisin rauhallisemman ympäristön opiskeluun
15. Jokaisella pitäisi olla mahdollisuus opiskella mitä alaa haluaa, huolimatta siitä, voiko sille alalle työllistyä.
16. Ympäristön viihtyisyys ja turvallisuus lisäävät opiskelun mielekkyyttä
17. Koulun sähköposti ja intranet ovat helppokäyttöisiä
18. Tietotekniikka hankaloittaa opiskelua
19. Koulun sijainnilla ei ole merkitystä opiskeluun
20. Koulun pitäisi auttaa työpaikan saannissa opintojen jälkeen

Vapaakenttävastaus

Mitä muuttaisit koulussa, jos voisit vaikuttaa sillä omaan oppimiseesi?

Jos haluat olla mukana tutkimuksessa syventämässä vastauksiasi, kirjoita yhteystietosi seuraavaan kenttään. Edelleenkin vastauksesi ovat luottamuksellisia.

Kiitoksia vastauksistasi!

Liite 2

Lähetetty: 22. tammikuuta 2013 14:01
Lähetetty: 22. tammikuuta 2013 14:01
Aihe: Kysely opiskelijoille

Hei!

Jos olet täysi-ikäinen opiskelija, toivoisin sinun osallistuvan alla olevaan kyselyyn. Alaikäisten kohdalla tarvitsisin huoltajien luvan, joten paperisotaa välttääkseni jätän heidät sivuun.

Olen opettajana logistiikkaosastolla ja suoritan tällä hetkellä opintoja Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyöni aiheena on ammattiopintojen esteettömyys ja siihen kuuluu osana asiantuntijoiden haastattelu. Asiantuntijoita olette juuri te opiskelijat. Kyselyllä haluaisin saada selville, mitä juuri sinä olet omassa opiskelussasi kokenut hankaluudeksi.

Kyselyyn on saatu tutkimuslupa Tampereen kaupungin ohjeistuksen mukaan. Lisätietoja voi kysyä minulta.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Se on täysin luottamuksellista, eikä vastaajaa pysty tunnistamaan.

Kyselyssä on väitteitä, joihin otat kantaa. Vastaa, kuinka paljon olet samaa mieltä väitteen kanssa. Toivon, että vastaisit juuri kuten tunnet. Jos kysymyksestä nousee mieleesi jotakin tarkennettavaa, jokaisen kysymyksen kohdalla voi vastata lisää myös sanallisesti. Jopa odotan sitä.

Kysymyksiä on 70, joten aikaa saattaa mennä jopa puoli tuntia. Vastauksesi voi kuitenkin auttaa kehittämään koulua opiskelua tukevaan suuntaan, joten toivon sinun jaksavan tehdä sen.

Lopuksi voit vielä jättää yhteystietosi, jos haluat tarkentaa jotakin. Kuulen mielelläni eri näkemyksiä. Vastausaikaa on helmikuu, mutta vastaa mielellään heti kun ehdit.

Klikkaa kysely auki linkistä.

<http://player.zef.fi/tampere/ajax/?q=4801-a5a42ddf>

Kiitoksia mielipiteistäsi.

Heino Saarinen
erityisopettaja